

Det Trettende Capitel. Om Skivehuus Amt eller Salling Land.

Salling. Lægde. Paa de tre sider, mod Østen, Nord, Vesten, og endeel af fiende eller syndre Side, er dette Amt af Limfiorden omgiven, men det øvrige af Amtets syndre Kant er Landfast med Harsyssel i Riber Stift. Som derfor dette Land eller Amt er en Peninsel eller Halvøe, har de gamle kaldet det Sallingholm, ligesom det og forud for sig selv udgiorde et af Jyllands Sysseler, og kaldtes Salling-Syssel. Skivehuus Amt eller Salling Land er 3 sterke Mile lang og 3 Mile bred, efter den Opmaaling, som General-Auditeur og Landsdommer Rothe i Aaret 1759 med en Goemetrisk Vogn gjorde, hver Miil af 14000 Siælandske Alne, han lod da hver Fierdingvei sette en Miil-Pæl af en Jord-Top omklædt med Steen og Grøft omkring, han lod og Veien samme Tid gjøre bredere og i Stand til Salling-Sund, Hvalp-Sund, og Fuur-Sund. Af disse tre Sundsteder kommer man over det første til Morsøe, over det andet til Fuur, og over det tredje til Gislumherred. Amtet bestaaer af fire Herreder, Hindborgherred, hvori Kiøbstaden Skive, Røddingherred, Harreherred, Nørreherred, og derudi 37 Kirke, 15 complete Herregaarde, og én ufrie. **Navn.** Amtet har sit Navn af det gamle Slot ved (720) Skive, som nu er en Herregaard og kaldes Skivehuus. Jurisdiction. Før Souverainiteten heed det Skivehuus Læn, og havde ofte sin egen Lænsmand, som residerede paa bemeldte Slot, dog var det undertiden samlet under samme Lænsmand med Halds Læn. Efter Souverainiteten, og siden Lænene bleve giorte til Amter, har Skivehuus Amt haft sin egen Amtmand, saa det er en Feil, som forhen pag. 585 og 590 er indløben, at Amtet skulde have samme Amts-Forvalter og sortere under en Amtstue, som holdes i Skive. Det contribuerende Hartkorn i dette Amt er over 5200 Tønder, foruden Herregaardenes og Prestegaardens fire Hartkorn. Anno 1727 har Kong FRIDERIK IV allernaadigst bevilget, at Salling Herreds-Tings Ret maae paa de ordinaire Tider holdes i Skive, hvor Byfogeden boer, som tillige er Herredsfoged over Amtets fire Herreder. Og ved Kongeligt Rescript af 30 Martii 1759 befales, at hele Salling Lans maae og skal forblive under Skive Kiøbsted Frihed, uagtet det maatte befindes paa en eller anden Kant at være over to Mile. Tilforn holdtes Herredstings Retter for Salling Land ved Ting-Høiene imellem Bustrup og Vium

Beskaffenhed. Salling Land er i Almindelighed et godt og fedt Land og Jordsmonet herligt til Korn og Græs, dog findes paa nogle Steder Høbiering maadelig. Skov er her intet af, undtagen lidet ved nogle faa af Herregaardene. I gamle Dage har her været meget Skov, som kiendelig kan spores i Tørve- og andre Moser, men siden Skovene alt vare borte, den Tid Landet blev sidst matriculeret, blev Hartkornet nøie beregnet og temmelig høit sat Matrikelen, hvorunder Bønderne her og der ere ikkun i maadelige Omstændigheder. Formedelst Mangel paa Skov og Tørveskiær, (721) er her og paa de fleste Steder Mangel paa Ildebrand, dog findes ved nogle faa Herregaarde god Tørveskiær, saasom ved Kiergaardsholm, paa Grændsen imellem Salling og Harsyssel, der er en stor Strekning, hvor Jorden er Vitriolisk og falder skøn Tørve-Grund. Om de besønderlige Jord-Arter og Mineraliske Ting, som findes paa Fuur, bliver siden ved samme Lands Beskrivelse, handlet. Af den skadelige Sandflugt vides ikke meget her i Amtet, undtagen ved Sæbye; Harreherred, hvor den tager

temmelig overhaand. Foruden de ordinaire Sorter Fiske, falder her i Limfiorden Helt og Smelt, men i Almindelighed har Fiskeriet i denne Fiord her omkring Landet paa nogle Aar meget aftaget. Korn avles af alle Slags, i sær Byg og Rug. Men Indbyggernes beste Næring er Opdræt af stort Qvæg og Heste. Af Kiøer og Øxen optrekkes en Mængde paa Landet, hvorom der bruges den Talemaade: Den Stud er afslaget, det er, den er dyb, bred og kortbeenet. Af gode og sterke Heste legges og en stor Mængde til, men de fleste falde noget grove, og har ikke fuldkommen den Finhed, som hører til skønne Heste. Bøndernes Huse ere, neden under Taget, bygte af en tyk Veg af Leer, i steden for Bindingsverk, som kan staae i mange Aar. Mandkiønnet er et stort og tungt Folk, som kommer af den sterke Føde de nyde, thi i Salling spises meget og godt, da Landet er rigt paa Kiød, Smør, Ost, og Fisk. Qvinderne ere meget duelige, og, foruden deres sædvanlige Huus-Arbeid, forfærdige de en stor Mængde Lerreder, som Kiøbmændene kiøbe og udføre, samt Vadmæl, stribet hiemgiørt Tøi af alle Slags, og en Sort Tøi slaget paa Linned, som de kalde Toe-Syl og Tre-Syl. Almuen her betegner alting ved Vindene, saasom: Potten staaer vesten i Kammeret, min Hue hænger norden (722) for Vinduet, og saa videre. Udi dette Amt ligger den Kiøbstad Skive, hvis Beskrivelse nu følger:

Skive.

Situation. Skive er en temmelig god Kiøbsted, liggende i Hindborgherred, ved Skive-Aae, hvor den falder ud i Limfiorden, 4 Mile nordvest fra Viborg, 10 Mile fra Aalborg, 6 Mile fra Holstbroe, 3½ Mile fra Nykiøbing i Mors, paa Kartet under 56 Grader 43 Minuter Latitudinis, og 24 Grader 54 Minutter Longitudinis.

Navn og Vaaben. Hvoraf Byen har sit Navn, vides ikke; thi at Navnet skulde være af Skibe og Skibsfart, er meget uvist. Byens Vaaben, som den fører i sit Seigl, er en lang Broe, hvorunder sees en Ørred; Formodentlig har denne Fisk været den beste og meest bekiendte, som fordem i Overflødighed er fanget i Skive-Aae, hvorover Broen gaaer. Der fanges vel endnu Øreder, men ikkun faa og smaa. I Seiglet, som endnu bruges, staaer det Aarstal 1579.

Alder og Skiebne. Man veed ikke, hvor gammel Skive er, og siden Byen saa er afbrændt, hvorved dens gamle Documenter mest ere bortkomne, veed man lidet eller intet af dens forrige Tilstand og Skiebne. Men at den i det mindste har været bekiendt fra Begyndelsen af det 14. Seculo, det viser et Document af 1304 som nævner Kirken i Skive, og HVITFELD fortæller, at tredje Parten af Skive og Aaen var iblant det Gods, som 1327 blev tildømt Erik Waldemarsön af Sverige for Moderne-Arv her i Landet. Ligeledes regnes Skive Bye 1329 iblant det Gods, som Hr. Ludvig Albretsöns Arvinger skulde beholde i Pant af Riget. Om Kong VALDEMAR den sidste findes, at han (723) 1367 har holdet Retterting i Skive. Ligesaa om Kong ERIK af Pomern, at han der 1406 har haft samme Forretning. Byen er ikke stor, ikke heller er den alt for vel bygt, dog bedre og kiønere, end man efter saa mange ulykkelige Ildsvaader skulde formode; thi alene i dette Seculo har den lidt fire Gange Skade af Ildebrand, nemlig 1715. 1725. 1748. og 1749. Men og i ældere Tider har den adskillige gange været hiemsøgt af samme haarde Skiebne. Saa det er ikke at undre paa, om man nu i Skive finder fattige Borgere boe i smukke Huse, i steden for at der før har boet formuende Folk i slette Bygninger. Om heri gamle Dage nu udi denne Bye har været noget Kloster, bliver uvist, indtil

det kan documenteres, men end uvissere, at det, som nogle foregive, har været et Graabrødre Kloster, i det mindste findes her intet Spor af noget saadant.

Privilegier. RESENIUS i sin skrevne Atlas beretter, at Kong VALDEMAR ERIKSÖN den Slesvigske har 1326 stadfæstet Skive Bye de forige Kongers Privilegier, hvilket er et Beviis paa, at den, som Kiøbsted, maa være en god Deel ældere. Siden ere Byens Friheder confirmerede og til deels forbedrede, af Kong CHRISTOFFER AF Beyern, da han 1443 den 22 Januarii var paa Skive Slot. Af Kong HANS 1500. Kong FRIDERIK i 1530. Kong CHRISTIAN IV 1589 1596 1618 Kong FRIDERIK III 1648. Det Privilegium, som Skive Borgere 1530 fik af Kong FRIDERIK I foruden at det stadfæstede deres forige Friheder, lydede paa disse tre Poster, (1) At de maatte have en fri Torvedag hver Fredag, (2) At ingen Fremmede skulde gjøre Forprang med nogen Kiøbmandskab to Mile paa alle Sider (724) der omkring Byen (3) Om Borgerne gjorde Borddag eller Slagsmaal i Byen, da at bøde til Kongen 3 Mark og til Byen 3 Mark, men skede det af udenkommende Folk, da at bøde til Kongen 4 Mark og til Bye 4 Mark. 1567 har Kong FRIDERIK II bevilget Borgerne i Skive, at, efterdi de ere blevne forarmede, og foraarsagede at afhænde nogen Eiendomme fra Byen, saa de har Mangel paa Foering til deres Qvæg, maae de indhegne deres Byes Forte, og deraf gjøre Ager og Eng, som dem nyttigst kan være. I vore Tider har Skive Bye af Høistsalig Kong FRIDERIK V. faaet allernaadigst Privilegium under 30 Maji 1759 at have Kiøbsted-Ret 3 Mile om Byen eller saa langt som Salling rekke, som ingen anden Kiøbsted i Danmark har.

Gader og Huse. Byens Gader ere: Adelgaden, Nørregade, Østergade, Slotsgaden, Tinggaden, Synderbyegade, Vestergade, Torvet. Her har og før været Grydergade, men siden Grydebrænderiet længe siden er ophørt, ere de Huse, som deraf havde Navn, regnede under Synderbyegade. Der findes i Skive Bye 91 Gaarde og Huse, bygte af Muur og Bindingsverk, og alle teglhængte. Disse ere i Kiøbstedernes Brand-Casse forsikrede til 1766 Aars Udgang for den Summa 65970 Rdlr.

Indbyggerne. Byens Indvaanere udgiøre i alt 80 Familier, bestaaende af 338 Siæle over 12 Aar. Disse ere: Kirke-Betienterne, nemlig, Sognepresten, den residerende Capellan, Chor-Degnen tillige Skolegolder i Landsbyerne og Annexet, Organisten. Øvrigheden nemlig. Byfogeden som tillige er Herredsfoged over Sallings fire Herreder, (725) Bye- og Herreds-Skriveren. Amtsforvalteren over Halds og Skivehuus-Amter boer og her, siden Amtstuen for begge disse Amter holdes i Skive, hvor de Kongelige Skatter af Penge og Korn betales. Kiøbmænd ere her 16 og, foruden 11 Agerdyrkere som holde Heste og Vogn, 5 Skippere som have Skibe, 3 Fiskere, og 2 Dagleiere, bestaaer det øvrige Borgerskab af følgende Handverkere:

Barberer	1	Muurmester	1
Farve	1	Parykmager	1
Feldbereder	3	Sadmager	1
Grovsmed	1	Skomager	11
Guldsmed	1	Skrædere	4
Hattemagere	1	Tømmermand	1
Kobbersmed	1	Skibs-Tømmermester	1

Raadhuset og Øvrighed. Raadhuset, som laae ved Torvet, brændte 1715 og siden det ei igien er blevet opbyggt, er Bye- og Herreds-Tinget efter den Tid holder i et og andet dertil leiet Borgerhuus. Byetings-Retten holdes om Fredagen og Herreds-Tinget for Salling Land hver Mandag. Byens Øvrighed har fordm været Borgemester og Raad, og man finder nogle Raadmænd at være begravne i Kirken. 1672 var endnu Valter Clerk Borgemester i Skive. I lang Tid og fra sidst i forige Seculo har alene været en Byfoged som nu tillige Herredsskriver; thi ved Kongeligt Rescript af 12 Maji 1727 er bevilget, at Herredstings-Retten for Salling maa holdes i Kiøbsteden Skive. Den nu værende Bye- (726) og Herreds-Foged General-Auditeur Rothe er tillige Landsdommer i Viborg.

Kirken. Kirken ligger et Bysse-skud i Syd-Sydvest uden for Byen, paa en høi Bakke, hvorfra falder en behagelig Udsigt, og hvorunder er en meget stor, viid og lang dyb Dal, hvorigennem flyder Skive-Aae, hvilken kommer fra Synden af Karup-Aae, og tager sit Løb herom ved Byen ud i Limfiorden. Kirken er ikkun liden og neppe stor nok til Menigheden, thi foruden Kiøbsteden Skive hører og til Sognet endeel Byer og Gaarde paa Landet. Den siges at være bygt af en Jomfrue, efter et Løfte, hun i Havsnød havde gjort. Den er bygt af store hugne Steene og belagt med Blye, men, fordi den ligger høit og Vinden idelig bryder derpaa, behøver den altid Reparation. For endeel Aar siden blev af hver Kirke i Jylland, efter Høistsalig Kong FRIDERIK V. Befaling, givet 1 Rigsdaler til denne Kirke, hvilken da blev derved nogenledes vel i Stand sat. Taarnet, som ikke er stort, fik da og et nyt høit Spir med Kongens Navn i Fløiet. Udi Taarnet er et godt Seirverk og tvende gode Klokker, den ene nye støbt i Kiøbenhavn 1724. Paa den ældere staaer et Corpus med nogle ulæselige Bogstaver over. Ved Kirken et er Sacristie, hvor Capellanen forretter Skriftemaal, derunder er en aaben Begravelse, hvori er nedsat Cancellieraad Riis Tolder i Christiansand og hans Frue Christiana Charlotte von Bylow. Der er og ved Kirken en liden Korskirke, hvorunder er en Begravelse, derudi hviler Ritmester Lautrup til Østergaard. Kirkens indvortes Prydelse er maadelig. Altertavlen er 1600 bekostet af Lænsmanden Jacob Hög og Frue Else Maltes Dotter, hvis Vaabener findes derpaa, men repareret 1700 af Amtsforvalter Wirtenberg og Marie Overgaard, (727) Kalk og Disk bekostet 1749 af Justitzraad og Amtsforvalter Andreas Lund og Frue Mette Arctander, efterat det forige af Ilden var fortæret. Orgelverket er lidet, og alene af 7 Stemmer, bekostet 1696. Paa Choret, som samme staaer, findes trende Vaabener og Aarstal, hvoraf nogle ved nye kalkning ere udslettede, af Underskriften hos de øvrige læses disse Navne, Wibeke Rosenkrands, Sophia Below, Christen Tott, og Aarstal 1617. Paa Pulpituret i Taarnet staaer tvende Vaabener, med de Bogstaver T. B. og B. B. samt Aarstal 1625. Ligeledes paa de to øverste Stole tvende Vaabener, med Underskrift: C. G. F. og M. S. W. samt Aarstal 1670. I Kirken hænge trende Lysekroner, den øverste og mindste given 1735 af Byfoged Povel Fabricius, den mellemste og største 1699 af Kiøbmand Niels Pedersen Lærskov, den tredje bekostet af Kirken selv 1725. Imellem disse hænger et smukt udtaklet Skib foræret af nogle Byens Søfarende. I Korskirken er et Epitaphium af 1702 over Sognepresten Laurids Breth, et andet af 1654 over Raadmand Erich Olufsen. Oppe i Kirken sees et Epitaphium over Sognepresten Laurids Knudsen som døde 1652 og neden for Prædikestolen et andet af 1620 over Raadmand Oluf Thomson. Skive Kirke har af første Færd været indviet St. Peder til Øre, som bevises af et Testament udgivet 1304 hvorudi én har givet til St. Peders Kirke i Skive tre Mark, Ecclesiæ Sancti Petri in Skiua tres maecas, altsaa er det urigtigt, naar RESENIUS kalder den Vor Frue Kirke. Anno 1515 tillod Kong CHRISTIAN at Kronens Kirke Skiffue Kirke maatte incorporeres og legges til det Vicarie St. Nicolai Alter paa nørre Side i den Hellig Aands

Capel i Viborg (728) Domkirke, som Niels Clemitsön funderet havde, dog forbeholde Kongen sig til bemeldte Kirke og Vicarie Patronatus.

Skole. Skolehuus er her ikke, men Skoleholderen leier et beqvemt Huus, som af Byens almindelige Casse betales. Tilforn var i Skive en Latinsk Skole, hvilken udi Kong CHRISTIAN VI Tid, ved de smaa Skolers Reduction, blev nedlagt, og dens Indkomster 1740 henlagte til Skolen i Viborg.

Fattige. I Skive er intet Hospital, men de Fattige lide dog ingen Mangel, thi foruden Indkomsterne af de smaa Capitalet og Jorde som de Fattige har, og i HOFMANS Fundatzer Tom. III. Pag. 450 ere anførte, nyde de aarlig frivillige Gaver af Borgerskabet, Blok-Pengene i Kirken, Bysse-Penge ved Brylloper, og hvad som gives ved Kiøb og Sal.

Skivehuus. I den østre Ende af Byen, tet ved Skive-Aae, ligger det gamle Slot Skivehuus, som forudm hørde Kongen og Kronen til, og tiente de Kongelige Befalingsmænd over Skivehuus-Læn til Bolig. Efter Souverainiteten er dette Slot afstaaet til Particuliere, og blevet en frie Sædegaard, hvorom siden mere paa sit Sted.

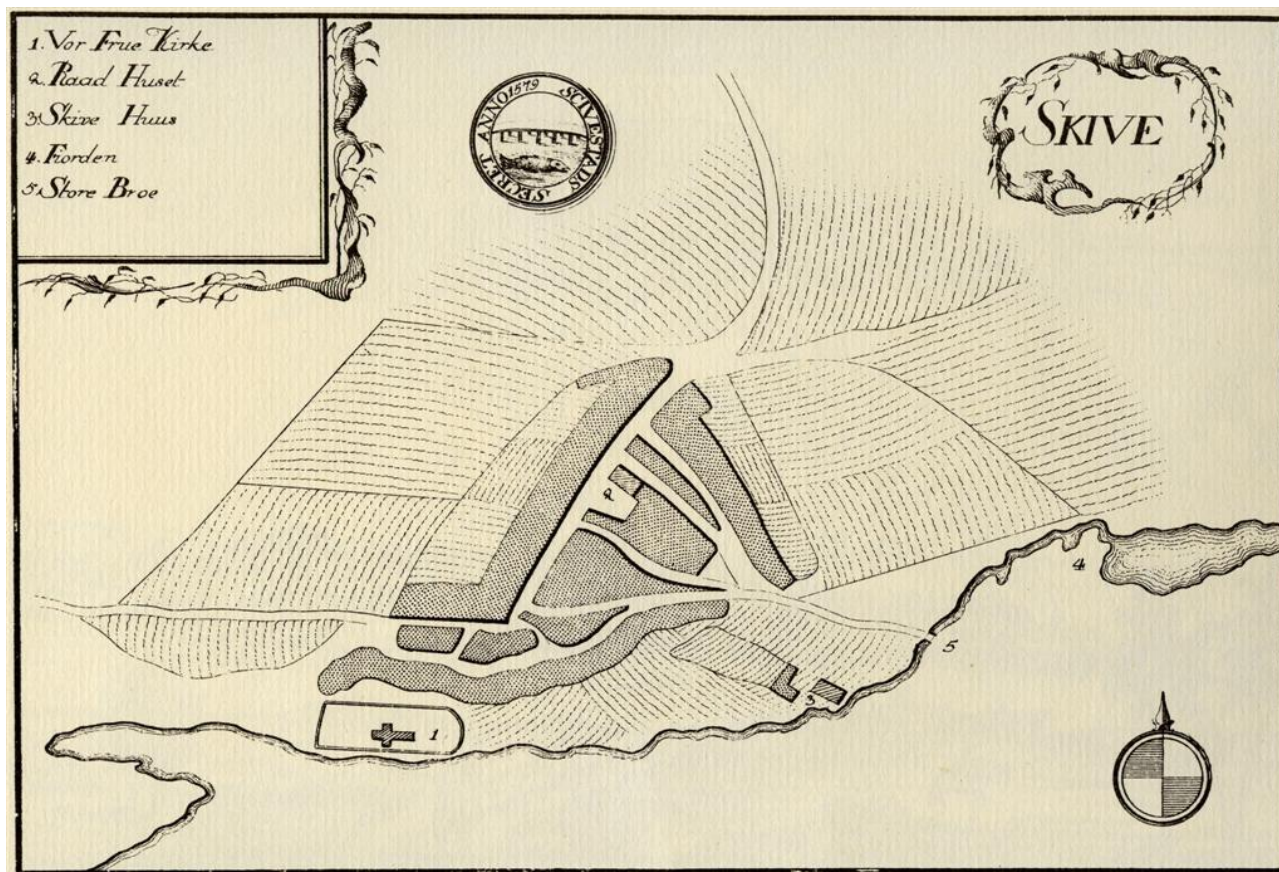
Skibsfart og Handel. I Skive er ikke ubeqvem Leilighed til Skibsfart, formedelst den skønne Aae, som løber tet forbi ved Byen, og Limfiorden, som paa mindre end en Fierdingvei bær gaaer op til Byen. Dog kan ikke bruges store Skibe, siden Fiorden paa sine Steder, i sær ved Lykstør, har de bekiendte Grunde og udybe Overfarter. For nærværende Tid har Byen ikkun 5 Skibe, som gaae paa Aalborg, Kiøbenhavn og østen paa Norge. Told-Betienter er her ingen af, men Skibene klareres ved Aalborg Toldsted, som de skal passere frem og tilbage. Hidindtil har de losset og ladet ved Breden af Limfiorden, men nu blive (729) Aaen ved Borgernes berømmelige Omsorg opmuddret, indplanket og gjort seglbar, at de kan gaae lige op til Byen, lade og losse ved Broen, og finde i Aaen en beqvem og sikker Havn. Varene, som udføres, bestaae mest i Landets Producter som kiøbes af Bonden, hvorimod hentes Tømmer, Jern, Hør, Hamp, Salt, Tiere, Humle, Kul, Kalk, Sæbe, Sukker, Specerier, og havd andet, som Landboerne behøve og til dennem udsælges. Nogle faa handle med Gryder, Potter og Træskoe. Foruden den liden Handel og Skibsfart, her saaledes drives, bestaaer Byens øvrige Nærings Midler i Avling, Fiskerie, men fornemlig Øl-Sal og Brændeviins.Brænderie. Dog denne sidste Næring saavelsom anden Byens Handel svækkes alt for meget ved den ulovlige Land- og Forprang, som gaaer i Svang paa Landet, saa at Skive Bye mere er i af- end Tiltagende.

Avling. Hvad Avlingen angaaer, da eier Byen 20 Tønder Hartkorn fri Kiøbsted Jord, og har derforuden 12 Tønder matriculeret Bonde-Jord, som bruges efter hver Eiers eget Behag, og enhver eier saa meget deraf, som han ved Leilighed kan tilkiøbe sig, saa at Jorden ikke følger Husene.

Fiskerie. Fiskeriet i Limfiorden og Skive-Aae er, frem for i forige Tider, saare lidet og ringe, neppe til Indvaanernes Fornødenhed, langt mindre at afsette til andre, det er og nu af omliggende Naboer meget indskrenket.

Consumption. Byens Consumptions Udgift har været for Aaret 1758 1215 Rdlr. 1761 1050 Rdlr. 1764 1000 Rdlr. 1767 1000 Rigsdaler.

Markeder. Fire aarlige Markeder holdes i Skive, nemlig, den 2 Januarii, den 6 Maji, Tirsdagen efter Trinitatis Søndag med Kramvare tre Dage, og den 21 Augusti med Heste, Qvæg og Kramvare i tre Dage.

1 Hindborg-Herred.

1. Odinse Sogn (a). Odinse Bye, Frameslev Bye. Nestild Bye. Lille Ramsing Bye. Kostrup Bye. Savstrup to Gaarde. Vestergaard.
 2. Hem Sogn (b). Hem Bye. Krarup Bye. Haldborg to Gaarde. Brøndumbek to Gaarde.
 3. Hvidberg Sogn (c), Annex til Brøndum, Hvidberg Bye. Bønding en eenlig Gaard. Holmgaard en eenlig Gaard. Krarup Mølle. Retterup Mølgaard en eenlig Gaard. (731)
 4. Brændum Sogn. (d) Brøndum Bye. Retterup Bye. Grove Bye. Groveholm.
 5. Volling Sogn (e) Annex til Balling i Røddingherred. Volling Bye. Refshoved en eenlig Gaard.
 6. Øtting Sogn (f), Annex til Odinse. Otting Bye.
 7. Hindborg Sogn (g), Annex til Hem. Hindborg Bye. Røgling en eenlig Gaard. Horskegaard en eenlig Gaard. Gravgaard to Gaarde.
 8. Dølbye Sogn (h), Annex til Hem. Øster Dølbye. Vester (732) Dølbye. Trudstrup Bye. Tolstrup to Gaarde. Estkier to Gaarde. Holmgaard ere eenlig Gaard. Øxenvad Bye. Rud-Mølle.
 9. Resen Sogn (i), Annex til Skive. Resen Bye. Krabbesholm Hovedgaard. Resengaard en eenlig Gaard. Røgild en eenlig Gaard. Dølbyvad to smaa Gaarde. Haagens Mølle.
 10. Skive Sogn (k). Skive Kiøbsted. Skivehuus Hovedgaard. Vind Bye. Lund Bye. Jæggeriis Bye. Vilstrup Bye. Svansøe. Aarbiørg en eenlig Gaard. Slatterup en eenlig Gaard. Brørup Gaarde. Gammelgaard en eenlig Gaard. (733)
-
- a) (730) Kirken ligger midt i Odinse Bye, er temmelig stor, bestaaende af 5 Hvælvinger med gammeldags malede Bibelske Historier. Den har et maadeligt Taarn og tvende Vaabenhuse. Paa Altertavlen findes tvende nu ukiendelige Vaabener med disse Navne J. H. M. og L. M. D. M. samt Aarstal 1602. Der findes en liden Tavle med Presternes Navne siden Reformationen
 - b) Kirken er tækket med Blye og har et anseeligt Taarn, indvendig zirlig, med en smuk Altertavle, Prædikestool, samt et Pulpitur. Gulvet er lagt med Breder, og i Taarnet en Begravelse for Presterne.
 - c) Kirken er liden, men smuk, og belagt med Blye, har et maadeligt Taarn, og indvendig prydet med en zirlig Altertavle og Prædikestool, som Christen Linde til Kiergaardsholm 1750 har bekostet. Paa Kalk og Disk af Sølv staaer trende Vaabener af Helvig Lindenov, Mogens Hög og Christence Rosenkrands med Aarstal 1642. Paa en gammel rød Messehagel staaer tvende Vaabener med disse Bogstaver: E. C. V. B. og E. S. R. og Aarstal 1690. (731)
 - d) Kirken med Taarnet er 1747 af Christen Linde til Kiergaardsholm sat i god Stand. Altertavlen er bekostet 1616 men siden tillige med Prædikestolen 1739 af Niels Linde og Frue Karen Rosenkrands smukt stafferet og opmalet. I Altergulvet staaer en Tavle, hvorpaa Presten Morten Madsen Brøndum med Kone og 13 Børn er skildret, disse har 1742 givet to store Messing-Stager til Kirken. Paa Kalk og Disk af Sølv staaer Ulfelds og Giöes Vaabener med Aarstal 1652. Inden Kirkedøren er Presternes Begravelse.
 - e) Kirken har et maadeligt Taarn, og er baade uden og inden vel vedligeholdten. Altertavlen og Prædikestolen har Christen Linde 1753 smukt ladet staffere.

- f) Kirken er med Taarn. Derudi tvende smaae aabne Begravelser, i den ene er nedsat Sognepresten Hans Kierumgaard og Hustrue, den anden tilhører Kirke-Eieren Hans Hegelund.
- g) Kirken er liden. Kalk og Disk foræret 1678 af Sognepresten Niels Simonsen og Hustrue Sille Eggerts Dotter Billemborg. Hindborg er tilforn kaldet Hønborg, men i ældere Tider finder man det skrevet Herborg og Hærnborg. Af denne Bye haver Herredet sit Navn.
- h) Kirken er temmelig stor, takt med Blye, og har et anseeligt Taarn. Den er 1750 sat i meget god Stand baade ud- og indvendig af Kammerherre (732) og Amtmand Baron Verner Rosenkrands, som og i Viborg af Caspar König har ladet støbe en ny Klokke dertil. Dølbye findes og skrevet Dolbye eller Daalbye.
- i) Kirken er liden og Smuk, og holdes i god Stand af Eieren Kammerherre Baron Rosenkrands paa Krabbesholm. I Taarnet hænge tvende Klokker, hvorpaa skal være ulæselig Skrift. Altertøiet er smukt, Altertavlen, Prædikestool og Font nye og zirlig stafferede. Kald og Disk er sterk forgyldt, hvorpaa staaer tvende Vaabener med disse Bogstaver: H. L. S. og J. P. Resen har og før Reformationen været Annex til Skive-Kald, thi man finder, at 1614 har Jacob Mouridsøn af Kong II faaet Præsentation paa Skyffue Kirke med sit Annex Reisen.
- j)
- k) Skive Kirke er forhen med Byen beskreven. Ved Vind og Lund Byer gaaer et Vadsted, som skiller imellem Viborgs Stift og Riber-Stift paa denne Kant. Bemeldte tvende Byer ligge i Salling Land, men de øvrige Sognets Byer og Gaarden ligge paa den anden Side af Skive-Aae i Fiends-herred. Paa Gamelgaard har altid boet fornemme og velhavende Folk. (733)

2 Rødding-Herred.

- 1. Balling Sogn (a). Synder-Balling Bye. Nørre-Balling Bye. Vraa Bye. Nittrup Bye. Gust Bye. Nørbye. Vesterbye. Nesbekgaard. Ballinggaard. Over-Mølle. Neder-Mølle. Annexet hertil er Volling i Hindborgherred.
- 2. Lem Sogn (b). Lem Prestegaard. Synder-Lem Bye. Vester Lem Bye. Nør-Lem Bye. Opperbye. Haastrup Hovedgaard. Straaden. Dalsgaard. Kurup en eenlig Gaard. Pallis Huus. (734)
- 3. Røding Sogn (c). Røding Bye. Spøtterup Hovedgaard. Møllerup Bye. Kier Bye. Kiergaard. Eistrup Bye. Eistrupgaard. Knud Bye. Grundvad en eenlig Gaard. Strømmen en eenlig Gaard. Nye-Mølle. Skydsgaard. (735)
- 4. Haasum Sogn (d). Haasum Bye. Kiergaardsholm Hovedgaard. Vellum Bye. Torup Bye. (736)
- 5. Kreiberg Sogn (e), Annex til Røding. Kreiberg Bye. Ginderup Bye. Overgaard. Kreiberg Gaard. Nør Andrup Bye. Grundvad. Holmegaard. Giedholm. Bakgaard. Norsgaard. Gamelhede. Hestehauge.
- 6. Ramsing Sogn (f), Annex til Haasum. Ramsing Bye. Synder Andrup Bye. Viisholm en eenlig Gaard. Bustrup Hovedgaard. (737)
- 7. Liim Sogn (g). Liim Bye. Kaas Hovedgaard. Smedemark Bye. Vadum Bye. Aalbek Bye. Synderhede Bye. Nørhede. Trerupgaard. Sindinggaard. Svinstiegaard. Vester-Heirup. Øster-Heirup. Bavnsgaard. (738)
- 8. Veibye Sogn (h), Annes til Lem. Veibye Bye.

- a) Byerne ligge i en Runddeel omkring Kirken, og ingen over en halv Fierding Vei derfra. Kirken er baade ind-og udvendig af maadelig Anseelse, og har før haft Taarn, men nu intet. I Korskirken, som er bygt til den syndre Side af Kirken, er en liden Begravelse, hvori hviler Provsten Johan Melchior Hyphof. Før Taarnet nedfaldt, skal derudi have været indmuret en stor huggen Steen, hvorpaa, efter gammel men uden Tvil urigtig Tradition, har staaet denne Læsning: Bispen i Bilgraf slog Ridderen paa Holmgaard Slot for Fædrift ved Balling Bek. I Nør-Balling Bye ligger en Gaard kaldet Bilgraf, hvor en Biskop i de Catholske Tider skal have boet, og paa samme Byes Eiendom, næsten en Fierdingveis vesten for i Heden, sees endnu Rudera af en gammel Bygning samt hvor Indkiørselen og Graverne derom har været, Stedet kaldes endnu Holmgaard Slot, hvor den ommelte Ridder skal have boet.
- b) Lem Kirke, som først var tækket med Straa, blev afbrændt ved en uforsigtig Karl, som skød efter Duer paa Taget, men blev igien 1588 opbyggt af Tyge Krabbe til Bustrup, som denne Inscription paa den nederste Stool ved Kirkedøren udviser.

Der Mand Gud Aar mon skrive
Et tusing fem hunder otte og firsinstive,
Lod Erlig og Velbyrdig Mand
Tygge Krabbe paa min Sand
Denne Kirke opbygge paa nye
Med Tømmer, Stien, Kalk oc Blye
Som gandske var afbrend
Uden denne Muur som stod igien.

Taarnet er 33 Alne høit. Kirken stor og zirlig, har en Udbygning til Synden, hvorunder er en aaben Begravelse, derudi hviler bemelte Tyge Krabbe og hans Frue Ingeborg Juul i Kister med Læder overtrokne, der staaer og Oluf von Lassen med begge sine Fruer Elisabeth Friis og Magdalena Jacobina Worm. Altertavlen, Prædikestolen og Pulpituret ere 1754 med Maling smukt stafferede. Paa Messehagelen af rødt Fløiel, saavelsom paa de øverste Stole, staae Tyge Krabbes og Frue Ingeborg Juuls Vaabener. Lem Prestegaard ligger for sig selv strax ved Kirken. Paa Marken imellem Vester og Nør-Lem Byer vises Rudera af et gammelt Capel eller Kirke, af hvis hugne Steene endeel siges at være en hellig Kilde, som endnu sees, men er ubrugelig.

Af dette Sogn haver Rødingherred sit Navn, det kaldtes fordem Ryttinge Sogn. Kirken er tækket med Blye, og indvendig smukt hvælved og med Piller, har et anseeligt Taarn med et høit Spir, som er takt med Spaan. Lysestagerne ere givne af Henrich Belov og Frue Elisabeth Skram, over hvis Søn Friderich Belov der ligger en Ligsteen i Kirken. I Kirken er en aaben Begravelse for Spøtterups Eiere, og et smukt Pulpitur, som Axel Rosenkrands og Frue Karen Retz har ladet gjøre med deres Vaabener paa. Der findes og Tavler opsatte over 3de Stedets Prester og Forpagter Laurs Nielsen. (735)

- c) Kirken, som har et maadeligt Taarn, er liden og zirlig, tækket med Blye, og overalt baade ud- og indvendig sat i meget god Stand af Christen Linde til Kiergaardsholm, hvis Fader Niels Linde 1710 havde ladet gjøre et smukt Pulpitur i Kirken og ladet Altertavlen og Prædikestool staffere.

- d) Kirken, som har et maadeligt Taarn, er liden og zirlig, tækket med Blye, og overalt baade ud- og indvendig sat i meget god Stand af Christen Linde til Kiergaardsholm, hvis Fader Niels Linde 1710 havde ladet giøre et smukt Pulpitur i Kirken og ladet Altertavlen og Prædikestool stafferer. I Choret hænger en Træ-Tavle, hvis Inscription viser, at Melchior Glob til Vellumgaard og Forfædre der ere begravne: *Subjecto loco depositi sunt cineres Nibilifs. Melchioris Glob ut & qvorundam ex eadem familia procerum, qvi longa ferie hæredirarium domicilium in Wellumgaard viventes habuerunt. Offa eorum An. 1628 a militibus hoftilis exercitus, patriam sibi tum armis vindicantis cohortis figniseer, in proximo pago mortuus, occuparet. Qvamvis autem facilis sit jactura ævi dubia forte, alternantisqve fortunæ variis casibus, proqve majorum hanc poni curavit Magnus Hög Anno 1636. Denne Melchior Glob var den sidste Mand af Slegten, med hvilken Vaabenet blev nedlagt. Over Chorsdøren staaer malet 10 Vaabener med disse Navne hos: Melchior Glob af Wellumgaard, Anne Lunge, Gregers Ulfstand hand bygte først Kiergaardsholm, Olger Ulfstand, det femte Navn er overkalket, Styge Hög, Anne Ulfstand, Helvig Lindenov, Mogens Hög, Christance Rosenkrands, Ved Skolen i Haasum Bye er et grundmuret Hospital for fem Fattige stiftet 1757 af Justitzraad Hvas de Lindenpalm og Frue Maren Lofs. Vellumgaard har forud været en Herregaard her i Sogn, men er længe siden nedbrudt, og i steden derfor Kiergaardsholm paa er andet Sted opbyggt af Gregers Ulfstand. Saa er og Vellum Bye Tid efter anden bleven øde, og dens Marker og Eiendomme underlagt Kiergaardsholm, hvorunder og ligger Hedehuus og en Viermølle. Paa Vellum Mark er en Høj, hvori 1627 blev opgravet en Urne eller Gryde af Metal fuld af brændte Been, og nogle mindre dito fulde af Aske og Haar, samt et stort rustet Sverd. (736)*
- e) Kirken er med Taarn og Hvælving forsynet. En Altertavle, indlukket Skrifte- og Degne-Stool, alt med smukt Maling, bekostet 1753 af Assessor Jens Hofman til Kaas. Hestehauge er en smuk Avlsgaard, som ligger under Spøtterup Hovedgaards Taxt, og kan stalde 50 Stude. Kreiberg heed forud Krigeberg, og havde sit eget Birk og Birketing, hvor om findes saadan Efterretning, at Biskop Jørgen Friis i Viborg 1523 forhvervede Kong FRIDERIK I. Brev, at han og Efterkommere Biskopper i Viborg skulde nyde og have Ryttinge Sogn, med alle des Indbyggere, hans og Stigtets Vornede, under et Birketing til Krøgeberg Birk, og at han maae legge samme Ting paa et beleiligt Sted hos hans Gaard Spytterup, og der lade holde Birkering og Birke-Ret, og hielpe hver Mand i Birket til Loug og Ret. Dette Krøgeberg Birk eller Kreiberg Birk, som hørte til Gaarden Spøtterup, varede ved til efter Souverainiteten, da det med flere smaa Birker blev underlagt Sallingherreds Ting.
- f) Kirken er liden, men zirlig, og tækket med Blye, prydet udvendig med et skjønt Taarn, indvendig med smuk Altertavle, Prædike og Skrifte-Stool. Paa Altertavlen staaer Oluf von Lassens Vaaben, som 1717 har ladet Kirken staffere. Ved Kongeligt Rescript af 17 Januar 1747 er det Eieren af Bustrup tilladt med Familie og Folk at søe hvilken han vil af Lem og Ramsing Kirker, imod at hvert Steds Prest nyder sin fastsatte Indkomst, og at Accidentzerne paa Tro og Love decles. Saavel efter gammel som ny Matrikel er Bustrup Hovedgaard med en stor Deel af sin Mark og (737) Eiendom beliggende i Ramsing Sogn, men da dens meste Mark ligger i Lem Sogn, har Eierne i forige Tider mest holdet sig til Lem Kirke, hvilket har givet Anledning til forbemelte Kongelige Rescript. Andrup nævnes i gamle Documenter Antorp. Gamle Breve af 1404 1452 nævne tvende Gaarde som da har ligget i dette Sogn, nemlig Trædbensgard og Blæseberg. Den sidste finder man i Kong CHRISTIAN II Tid at have tilhørt Kronen og været et

Kongeligt Læn; thi 1521 var Rasmus Clementsön Kongens Embedsmand paa Blesberg Læn, og 1522 fik han Qvittantz paa Regnskab af Blesberg Gaard og Belsberg Læn, fra den Tid han samme fik efter Eiler Bryske. Formodentlig er denne Gaard siden kommen under Bustrup, og der er en gammel Tradition, at Bustrup er samlet af tvende mindre Gaarde, af hvilke den ene skal have ligget i Lem, den anden i Ramsing Sogn.

- g) Om Limfiorden i gamle Dage ved nogen Hændelse har faaet sit Navn af Liim Sogn og Bye, som de saa nær paa denne Kant anrører, kan gierne være, endskiønt man intet Beviis har derfor. Men at Liim eller Line Sogn, som nogle holde for, skulde saa være kaldet af Limfiorden, er vel neppe saa. Kirken er af god Bygning og har et anseeligt Taarn, heed fordum St. Vincentii Kirke, og blev 1176 af Biskop Niels underlagt Domkirken i Viborg. Paa den østre Ende, hvor der er en liden Udbygning, paa den anden en Parder. I Udbygningen har Etatsraad og Landsdommer Christopher Bartholin til Kaas og Frue deres Begravelse. I Kirken, som er zirlig indvendig, er et Pulpitur for Eieren af Kas. Paa syndre Siden sees en tilmuret Dør, hvilken efter gammel Sagn har været en Dør for Munkene, som skulle haft et Kloster tet ved Kirken i en Gaard. (738) kaldet Limegaard, hvilken nu er en ordinair Bondegaard, men Tegl og Gruus, som der allevegne opgraves, vidner om en anseeligere Bygning i forrum Tid. Men som man i gamle Skrifter ikke finder det allermindste nævnet om saadant Kloster, er det troligere, at Canikerne i vor Frue Kloster eller af Domkirken i Viborg, som Lime Kirke tilhørde, har og her haft sig en Lyst- eller Avls-Gaard, hvilken i saadan Henseende kan være kaldet Klostergaarden. Prestegaarden ligger i Aalbek Bye, hvilken maa være lagt til Kaldet siden 1654 thi da supplicerede Presten Jens Holst, siden Kaldet var ringe, og han hverken havde Annexgaard eller Prestegaard, at Kongen vilde under ham en Kronens Eiendoms Gaard fri, som han havde i Fæste og svarede Udgifter af som en Bonde. Aalbek menes at hede saa af Aalefangsten, som paa visse Tider falder strax ved Byen. Synderhede kaldes saa af en liden Hede, som ligger derved. Og Hierup har formodentlig fordum været Hedetorp.
- h) I Kirken, som er liden og med Taarn, findes paa Alteret en stor antiqve Jern-Lysestage med 4 Fødder til 7 Lys, som er en Levning fra de Catholske Tider. Saa er og Patellet meget gammelt, hvor inden paa staaer Lammet med Fanen og deromkring med Munkeskrift: Agne Dei miserere mei.

3 Harre-Herred.

1. Durup Sogn. Durup Bye. Tovstrup Bye. Lundgaarde. Durupgaard. Nygaard.
2. Sæbye Sogn (a), Annex til Navtrup. Sæbye Bye. Grynderup Bye. Holmgaard. (739)
3. Viil Sogn (b), Annex til Navtrup. Viil Bye. Strandgaard. Vestergaard. Norup Gaard. Skydal Gaard. Tangelaus.
4. Navtrup Sogn (c) Navtrup Bye. Glynge Bye. Byested Bye. Kierbye.
5. Torum Sogn (d), Annex til Junget i Nørreherred. Møgel Torum Bye. Lille Torum Bye. Hinderup Bye. Hegelund Gaard.
6. Aasted Sogn (e), Annex til Selde i Nørreherred. Aasted Bye. Østergaard Hovedgaard. Ressum Bye. Nessum Mølle. Vilholm. VestenbiERG Gaard. Søgaard. Sæbygaard. Sæbygaards Mølle. Risum Bye, Torp Bye. Elkier Gaard. Aastedskov. Hiorbusk. (740)
7. Tøndering Sogn (f), Annex til Durup. Tøndering Bye. Hegnet Hovedgaard. Hegnet Mølle. Hedegaard. Bierg Mølle. (741)

8. Harre Sogn (g), Annex til Hierk. Harre Bye. Dalstrup Bye. Over Synderup Gaard. Neder Synderup Gaard.
 9. Hierk Sogn (h). Over Hierk Bye. Neder Hierk. Bailum Bye. Bailumgaard. Vium Bye og Mølle. Bakgaarden. Giedelykke.
 10. Roslev Sogn (i). Roslev Bye. Gamstrup Bye. Snabe en eenlig Gaard. Annexet hertil er Ryberg u Nørreherred.
 11. Fuur Sogn (k). Debel Bye. Madsbad Bye. Nederbye. Voiel Bye. Engelsk Bye. Lundgaard. Grisildgaard. Hvirp Gaarde. Dalsgaard. Bierggaard.
-
- a) (738) Kirken er uden Taarn. Fra omtrent 1747 er en stor Deel af Sæbye og Glynge Hede ødelagt af Sandflugt, som idelig tiltager. (739)
 - b) Kirken er liden og med Taarn forsynet.
 - c) Kirken er uden Taarn. Neden for Alteret i en aaben Begravelse er nedsat Sognepresten Thomas Braad, som døde ved 1690 hvis Epitaphium sees oven for.
 - d) Torum eller Torm Kirke er af ordinair Bygning, med Taarn, og mestendeels tækket med Blye. Paa Altertavlen er malet Billes og Sehesteds Vaabener. I Kirken hænger et Epitaphium over Oluf Frandsön, som døde i Skive i Krigens Tid 1645 og er der begravet, men hans Hustrue Dorothe Hr. Christens Dotter i Junget, hviler her, de boede i lille Torum deres Søn var Mag. Erik Olufsön Torm, Stifts-Provst og Sogneprest til Vor Frue Kirke i Kiøbenhavn, som af sin Fødebye optog dette Tilnavn og var Stamfader til Etatsraad og Politimester Torm.
 - e) Aasted Kirke er en smuk Landsbye-Kirke, med et høit Taarn, og tækket med Blye. Den har en Korskirke til syndre og Vaabenhuus paa nordre Side. Kirken har indvendig Fiele-Loft, undtagen Korskirken og over Alteret, hvor der ere murede Hvælvinger med Aarstal 1563. Prædikestolen (740) har Frue Magdalene Banner 1589 ladet opsette, samme, saavelsom Altertavlen, har fordum været meget smuk. Paa Alteret staaer et Par store Metal-Lysetager. Paa Messehagelen staaer Ritmester Hans Ravns og Frue Edel Schaarups Navne med Aarstal 1741 hvilke den Tid eiede Kirken. Skriftestool og Degnestool smukt malede. Paa en sort Sten i Muren indsat læses, at der er givet 100 Rdlr. til Fattige i Sognene, hvorom Fundatzen findes i Stiftskisten. Under Choret er en hvælvet Begravelse, hvor oven paa ligger en stor Ligsteen med udhugne Effigies og Aarstal 1558 over Iver Krabbe til Østergaard og Frue Magdalene Banner. Neden for Choret ligger en anden Ligsteen med Aarstal 1543 over Lucas Krabbe til Østergaard og Frue Ingerd Eriks Dotter. Aasted Birk, som før har været, er med de andre smaae Birker længe siden lagt under Sallings Herredsting. Vester for Aasted Bye i et stort Kier skal i gamle Dage, efter Tradition, have staaet et Slot, kaldet Sallingholm, af hvis Grund-Pæle mange af Bønderne ere opgravne og forbrugte til Huusstolper. Til dette Slot siges at have været Indsegling fra Limfiorden. Noget derfra paa Heden sees Levninger af fiendtlige opkastede Skandser. Udi Tørve-Gravene i dette Sogn findes endnu mange Træ-Rødder, hvoraf sluttes, at her fordum har været Skov. I Nessum maa fordum have været en Gaard beboet af Adel, thi man finder 1406 nævnet Nieses Krabber af Næsum i Salling Væbner, og 1471 Morten Krabbe af Nessum. Sæbyegaard og Sæbyeгаards Mølle nævnes ogsaa Sivegaard og Siveгаards Mølle.
 - f) I Tøndering Kirkes Chor ligger en skøn Ligsteen med Positurer og Vaabener over Anders Skeel til Hegnet og Fruer Karen Flemming og Begge Rosenkrands. Til Presten i Tøndering er 1471 af

Albret Skeel til Hegner gjort en Donation for Siælemesser at holde for den hele Familie, see HOFMANS Fundatz. Tom. III pag. 474 som efter Reformationen blev forandret til Fredags Prædikener, men efter Kongeligt Rescript af 1741 til Løverdags Catchisation. (741)

- g) Kirken er med Taarn og tækket med Blye. Under Choret er en aaben Begravelse, som forhen har tilhørt Bailumgaard, men ny Kirkens Eiere.
- h) Kirken er med Taarn og tækket med Blye. Under Choret er en aaben Begravelse, som forhen har tilhørt Bailumgaard, men nu Kirkens Eiere.
- i) Kirken er en gammel Bygning, med Taarn, og meest med Blye tækket, ved østre Enden er tilbygt at Sacristie med Fiele.
- j)
- k) Denne Øe Fuur bliver siden beskreven. Kirken har et temmelig høit Taarn, som tillige med Kirken er tækket med Blye. Altertavlen er given 1702 af Doctor og Professor Masius. I den vestre Ende er indrettet en aaben Begravelse af Sognepresten Mag. Peder Skive, som døde 1695 65 Aar og er hen med sin Hustrue Dorothea Sidenborg begravet. Af hans Epitaphio, som i Steen er udhuggen, sees, at han i sine yngre Aar havde reist udenlands med den lærde Johan Hopner, og siden i tre Aar været Rector i Kalundborg, før han blev Prest paa Fuur. Paa Marken sees en Dyrge Steen, som kaldes Gammel Kirke, hvor Traditionen siger, at Kirken først skulde være begyndt at bygges. Anno 1731 er af da værende Landets Eier Anders Kierulf til Sødal anlagt en Skole paa Hvirp Gade for Sognets Ungdom, til hvis Vedligeholdelse, saavelsom til de Fattiges (742) Underholding, bemelte Kierulfs Enke Frue Margareta Dorothea Braes 1739 har gjort en anseelig Stiftelse, som er fastsat i Fuurlands Eiendom. See HOFMANS Fundatz. Tom. III. P. 479. Ved Anno 1176 eller kort tilforn har Biskop Niels i Viborg stadfæstet Fuur Kirkes Annexion til Viborg Domkirke, som 40 Aar tilforn af Biskop Eskil var gjort, med Samtykke af Sognepresten Boe og Kirkens Stiftere Gutchi, Agi og Atti, og 1164 af Pave Alexander III stadfæstet; hvoraf sees, at Kirken paa Fuur er meget gammel, og anlagt ved eller kort før 1130. Fuur Kirke, som heder St. Mortens Kirke, forud indviet denne Helgen til Ære, skal til en stor Deel være bygt af den saa kaldte røde Steen der paa Landet.

4. Nørre-Herred.

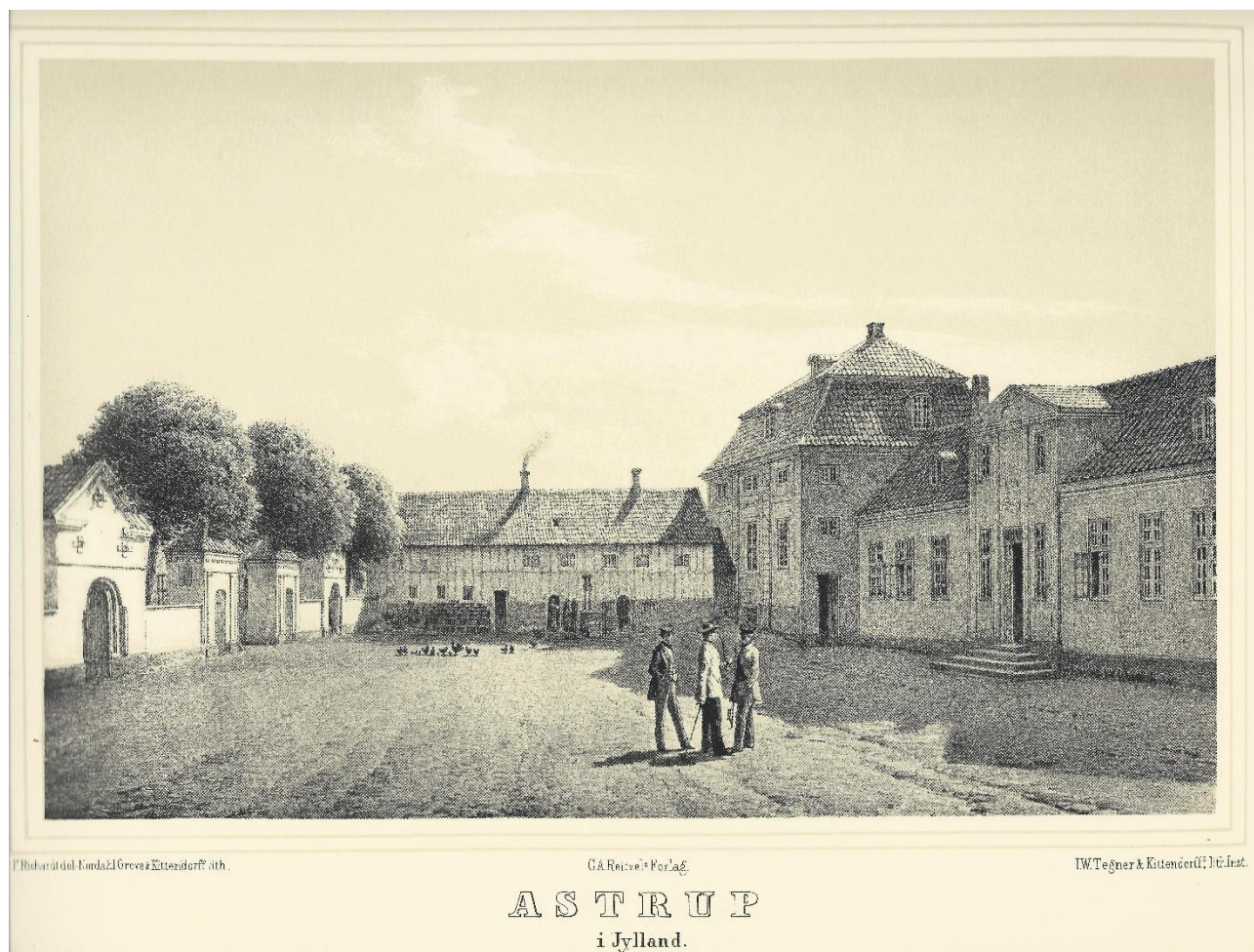
- 1. Selde Sogn (a). Selde Bye. Kieldgaard Hovedgaard. Lendum Bye. Flovstrup Bye. Eskov en eenlig Gaard. Annexet hertil er Aasted i Harreherred. (743)
- 2. Junget Sogn (b). Junget Bye. Jungetgaard Hovedgaard. Skove Bye. Gretterup Bye. Brokholm. Skammergaard. Annexet Torum ligger i Harreherred. (744)
- 3. Tise Sogn (c). Synder Tise Bye. Nørre Tise Bye. Nørre Tise Bye. Tise Torp. Øster Heignet. Hedegaard. Kilskov en eenlig Gaard. Børsting Gaarde. Sundsøer.
- 4. Ginderslev Sogn (d). Grinderslev Bye. Grinderslev-Kloster Hovedgaard. Eskier Hovedgaard. Astrup Hovedgaard. (745) Nørgaard Hovedgaard. Breum Bye. Breumfogdgaard. Mogenstrup Bye. Stovbye. Rerup Bye. Rerupgaard. Vismarkgaarde. Rusted Mølle. (746)
- 5. Jeberg Sogn (e) Øster Jeberg Bye. Vester Jeberg. Nanderup Bye. Tustrup Bye.
- 6. Ryberg Sogn (f), Annex til Grinderslev. Øster Grønning Bye. Vester Grønning Bye. Fielshauge. Tordal. Ustrupgaard. Store Grønriis.
- 7. Lybye Sogn (h), Annex til Jeberg. Øster Lybye. Vester Lybye. Bostrup Bye. Entrup Bye. Dalgaard Bye. (747)

- a) (742) Selde Kirke er ind- og udvendig meget smuk, og en anseelig Landsby-Kirke, overalt tækket med Blye, og mest bygt af hugne Steene, har et skikkeligt Taarn med et firekantet Spir paa, deri hænge tvende Klokke. Foruden Vaabenhuset paa syndre Side, har Kirken tvende skønne Korskirker eller udbygninger, en paa nordre og en paa syndre Side. Kirken selv er overlagt med Fiele-Loft, men Korskirkerne har murene Hvælvinger. Paa de 2de øverste Stole, som kaldes Herregaards Stolene, staae Jörgen Rosenkrandses til Kieldgaard og Frue Christence Juul Fæderne og Møderne Vaabener med Aarstal 1647 staae og paa Kirkens Kalk og Disk som er sterk forgyldt. Dertil hører en smuk Sølvvæske given 1732 af Kirken Eier Herluf Stiernholm. Derforuden er der Kalk og Disk til Syges Betiening, hvorpaa staaer Ove Juuls og Dorthe Dans Vaabener med Aarstal 1596. De samme Navne og Vaabener med Aarstal 1583 findes paa Alteret Mesing-Lysetager. Paa Alterklædet af rødt Plys staaer Manderup Dues og Albret Christopher Dues Navne og (743) Vaabener med Aarstal 1701. Altertavlen og Skriftestolen ere med Maling smukt stafferede. Under den syndre Korskirke er de Duers hvælvede Begravelse, det over hænger et skønt Epitaphium af Marmor med Vaabener og Effigies. I Begravelsen staaer Cancellieraad Bernt Due til Krastrup, Halkier, Torstedlund, Albek, Gundested og Kielgaard, som døde 1669 hans Frue Elisabet Krabbe, og disse af deres Børn, Capitain Gregers Due død 1700. Dorthe Due død 1694. Elisabet Due død 1690. Før denne Begravelse er en smuk malet Lukkelse, og til dens Vedligeholdelse er givet Bondeskylden, som er 10 á 12 Tønder Byg, af en stor Bondegaard i næste Sogn kaldet Torumgaard. Under Choret er Presternes Begravelse, til hvis Reparation, naar behøves, Presten Bertram From har legeret 100 Rdlr. som faststaaer i Selde Prestegaards Bygning, Renten uddeles ellers til en fattig Preste-Enke og til Fattige i Sognene. Eskov skrives af nogle Stovgaard, og skal i gamle Dage være beboet af Adel, men er nu en ordinair Bondegaard. Skove har her overalt i dette Sogn fordum været, som spores i Moserne, men ere nu ganske borte. Førend Selde Kirke blev bygt, har fordum, efter Tradition, staaet en Kirke paa Kieldgaards Mark kaldet Lund Kirke, Bakken, som den har staaet paa, heder endnu Lund-Høi.
- b) Kirken er af ordinair Bygning, med Taarn. Paa Altertavlen, saavelsom paa en indlukt Stooel sees Billes og Sehesteds Vaabener. I Gretterup Bye, som fordum har været et Sogn for sig selv, har staaet en Kirke, som Kong CHRISTIAN III 1552 befalede at skulle afbrydes, og Sognefolket at søge Junget Kirke. Man seer end Rudera af Gretterup Kirke, og Bønderne bære endnu et slags Ærbødighed for Kirkegaarden, ved det de ikke grave paa den. (744).
- c) Kirken har et lovlig høit Taarn, hvilket saavelsom Kirken selv og en Udbygning mod Nordost overalt er tækket med Blye. Paa Altertavlen staae tvende Adelige Vaabener, og paa Siderne af Alteret Steen Billes og Frue Mette Sehesteds Vaabener. Paa et Pulpitur nede i Kirken under Taarnet sees Parsberg og Gyldenstiernes Vaaben med denne Inscription: Anno 1683 hvaer ærlige og velbyrdige Frue Helle Gyldenstjerne Salig Niels Parsberg til Restrup bekostet med sine egne Penge dette Polpitud for sig og sine Arvinger. Denne Frue skal have beboet en Bondegaard i Synder Tise Bye. I Tise Sogn er ingen Prestegaard, men Hoved-Prestegaarden, hvor Presten boer, ligger i et andet nemlig Junget Sogn udi Gretterup Bye, hvilken usædvanlige Omstændighed har sin Oprindelse fra CHRISTIANA III Tid, da Gretterup Kirke, som strax forhen er berettet, blev ødelagt.

- d) Kirken er forsynet med Taarn, og har før været Kloster-Kirken af det gamle Kloster Grinderslev Kloster, som nu er en ordinair Herregaard. Anno 1176 er St. Peders Kirke til Grinderslev, udi Biskop Nielses Tid, lagt under vor Frue eller Domkirken i Viborg. Erik Lykke hat givet en skøn Altertavle og Prædikestool. 1654 fik Oberste Waldemar Lykke til Grinderslev Kloster Frihed at bygge bag Alteret er Pulpitur og at have Gang igiennem en Dør kaldet Priorens Dør, hvorfor han gav et Seierverk og et Boel til Kirken, men Seierverket er blevet øde og boelet længe siden Kirken fra kommet. I Kirken hænger en Lysekrone given 1730 af Mette Taugaard. Der ere og tre eller fire adelige Begravelser, men Ligkisterne og Inscriptionerne næsten fortærede, undtagen Oberste Werner Parsbergs til Bustrup, Skivehuus og Eskier, som døde 1720 og (745) Capitain Brockenhuus, som døde 1749. Af bemelte Begravelser hører én til Nørgaard, deri ere begravne Mogens Spend og Frue Giertrud Vinter, Jomfrue Anne Spend, Frue Kirsten Hvas, Hans Pors og Frue Anne Floris Dotter med Søn Erich Pors. Den anden hører til Astrup, hvorudi hviler Niels Juul til Astrup og Fruer Margrete Sandberg, Christopher Friises tre Børn Godske, Anne og Else. Den tredje til Grinderslev-Kloster, derudi Rigets Marsk Niels Hög og Frue Karen Giöde, deres Søn Christopher Hög, Jens Nielssön Rotfeld til Brodskov og Eskier, hans Fader Niels Jensön Rotfeld, deres Søn Erich Lykke og Frue Dorothea Krabbe, deres Søn Voldemar Lykke, Iver Lykke og Frue Sophia Parsberg, Friderich Lykke Voldemars Søn, gamle Erich Lykke og Dotter Jomfrue Johanne Lykke. I Kirken findes eller sen Tavle opsat 1651 med Christopher Friises og Frue Wibeke Juuls 16 Ahner. En Fane over Erich Pors til Nørgaard 1654. En Ligsteen med tvende Effigies over Niels Juul til Astrup som døde 1575 og Frue Margrete Sandberg. En Ligsteen over Bertel Kaas til Nørgaard. En stor Steen for Alteret over Stig Munk. Her findes og i Kirken et skønt Epitaphium af Bremersteen oprettet 1591 over Erich Lykke til Eskier Befalingsmand paa Gulland og Frue Dorothea Krabbe med deres Børn, Hans, Iver, Axel, Johanne og Mette Lykke. Et andet Epitaphium neden i Kirken af Gullansk Steen over Hans Lykke til Havnøe, som døde 1555 og Frue Johanne Niels Dotter Rotfeld til Eskier, som døde 1577. Prestegaarden, hvor Sognepresten boer, ligger i Breum Bye. Til Grinderslev Sogns Fattige har Jens Maygaard Forvalter paa Astrup 1743 testamenteret 100 Rigsdaler. (746)
- e) Jeberg Kirke er liden og uden Merkværdighed.
- f) Ryberg Kirke ligger i Kirkebye, er en gammel Bygning, tækket med Blye, og har et temmelig høit Taarn. Paa syndre Siden er udbygget en Korskirke, udi hvilken Justitzraad Mads Hastrup til Eskier 1752 har indrettet en Begravelse for sig og Familie. Ved Kirkens østre Ende er tilbygget et Sacristie.
- g) I Kirken er et Epitaphium over Jens Maygaard Forvalter ved Astrup, som døde 1743 hvilket hans Herre Geheimeraad Claus Reventlov lod hannem til Afmindelse oprette. Bemelte Herred første Fruer Christiana Barbara Rantzov har givet 199 Rdlr. Til dette Sogns Fattige. Anno 1539 fik Niels Juul Brev af Kong CHRISTIAN III at han maatte lade opbygge et Møllested paa Kronens Grund, som kaldes Vosbek Møllested i Grøninge Sogn i Nørreherred i Salling.
- h) Kirken er stor og har et høit Taarn. Jacob Korf til Frøslevgaard Væbner har 1453 givet til Presten i Lybye en Mensal-Gaard for en aarlig Siælemesse at holde, hvilken Messe efter Reformationen blev forvandlet til Fredags-Prædiken, men ved Kongeligt Rescript 1739 til Løverdags Catechisation, see HOFMANS Fundatz. Tom. III. P. 473. Lybye Kirke (747) er i Historien bleven bekiendt deraf, at Adelen og de fornemste Indbyggere i Salling Anno 1375 udi denne Kirke var forsamlet, og forbandt sig med hinanden til at holde Kirken og Kirkens

Personer ved deres Ret og Friheder, som de vare fornærmede udi, for dermed, som de meente, at afvende Guds Vrede og de Landeplager, som Landet en Tid lang havde været hiemsøgt af, Dyrtd, Fiendehaand, Pestilentz, Fædød og Fiskens Formindskelse, see HVITFELD pag. 553.

Udi Skivehuus Amt eller Salling Land befinde sig efterfølgende Herregaarde og andre store Gaarde.

Astrup – indsat af autor – ikke en del af Det Danske Atlas, fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868.

Astrup, i Grinderslev Sogn Nørreherred, er en gammel Sædegaard, som for og i Reformations Tiden længe har været beboet af de Juler med Stiern. Borgegaarden, som var ganske forfalden, er af forige Eier Peder Malling næsten nye opbyggt af Muur og Bindingsverk. Gaarden ligger ved Limfiorden, og ved Skoven, som hører dertil. Af Eierne vides: Iver Juul til Astrup som levede 1440 Fader til Biskop Hartvig Juul i Ribe. Hans Søn Kiels Iversön Juul til Astrup døde 1536. Hans Søn Iver Kielsön Juul 1530. Hans Søn Kield Juul til Astrup og Stubbegaard havde ingen Børn. Hans Farbroder Niels Kielsön Juul 1561 og Frue Margrete Sandberg. Christopher Friis og Frue Wibeke Juul. Deres Søn Otto Friis. Hans Brodersøn Mogens Friis. Oberst-Lieutenant Kruse Oberste Parsberg. Geheimeraad Claus Reventlov. Peder Malling købte Gaarden 1749 for 9000 Rdlr., købte

Gods dertil for 3000 Rdlr., og solgte den 1766 for 31700 Rdlr. til Axel Lassen, som nu eier og beboer Gaarden. Forige Eier havde for faa Aar siden gjort Godsets Bønder hovfrie imod Arbeids-Penges Betaling, men da den nu værende derved fandt mange (748) Vanskeligheder, har han befriet Bønderne fra Arbeids-Pegene og lader dem igien gjøre Hoverie. Paa Gaarden holdes 100 Staldsøxen, foruden andet Fæe. Hovedgaards Taxt 32 Tønder 7 Skiepper i Fierdingkar. Skovskyld 1 Skiepper 1 Album. Bøndergods 349 Tønder 7 Skiepper 5/36 Fierdingkar. Tiender 60 Tønder 1 Skieppe 1 Fierdingkar.

Bailumgaard, i Hierk Sogn Harreherred, er en gammel privilegeret og Tiendefrie Sædegaard, som forud har været beboet af Adelsfolk, hvilke havde deres aabne Begravelse i Kirken. Gaarden mangler Bøndergods og er derfor ucomplet. Vaanhuset er 1730 nye opbyggt. Samme Tid har den, tillige med Haastrup, tilhørt Capitain Peter Först, og 1735 Etatsraad Müller paa Lønborggaard. Siden Peder Espersen. Nu Niels Tang. Hovedgaards Taxt 11 Tønder 3 Skiepper 2 Fierdingkar.

Bustrup, i Ramsing Sogn Røddingherred, er en gammel og stor Herregaard, som før og efter Reformationen længe var i de Krabbers Familie. Skal i Førstningen have været tvende smaae Gaarde, beboede af tvende Brødre, og efter den enes Død af den anden sammenlagte, og sat en god Bygning derpaa. Gaarden ligger nedrig, med Graver omkring, og bekke ved begge Sider. Af Markerne, som grændse til Limfiorden, ligger endeel til Ramsing og det øvrige til Lem Sogn, hvilket er Aarsag til, at Eierne har Kongelig Tilladelse at søge hvilken af disse Kirker de vil. Den gamle Bygning, som var af Bindingsverk og tilsidst gandske brøstfældig, var anlagt af Mogens Krabbe som levede i Kong HANSES Tid. Men den nye, som nu staaer, nemlig Borgegaardens af tre grundmurede Fløie, og Ladegaarden af Muur (749) og Bindingsverk, har nærværende Eier Kammerraad Skov ladet opbygge af Landtings og Eskiers Teglverker. Eierne har været følgende: Jens Olufsøn til Bustrup og Frue Maren Niels Dotter Krabbe, som 1457 overdrog Bustrup og Bustrup Mølle til sin Broder Morten Krabbe til Østergaard og Frue Karen Clob. Deres Søn Mogens Krabbe til Bustrup og Frue Elsebet Lunge 1471. Deres Søn Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm Rigets Marsk i tre Kongers Tid som døde 1541 og Frue Anne Rosenkrands. Deres Søn den lærde og berømmelige Rigsraad Erich Krabbe, som døde 1564 og Frue Margrete Reventlov som døde 1606. Deres Søn Tyge Krabbe og Frue Ingeborg Juul 1588 Jens Hög. Caspar Gersdorf. Etatsraad Povel Klingenberg. Baron Jens Juul. Geheimeraad Gyldenkrone. Oluf von Lassen 1702. Han solgte Gaarden 1752 til Etatsraad Gerhard de Lichtenberg for 20000 Rdlr. Han atter 1763 solgte den for samme Summa til Kammerraad Peder Skov, som har meget forbedret Gaarden og opbyggt den. Til Gaarden er en skøn Frugt-Have, god Jagt og Fiskerie. Under Gaardens Taxt ligge 2de store Vandmøller, at hvilke den ene gaaer med to Qverner. Her kan holdes 106 Stald-Øxen, 76 Stykker af Heste, Kiøer og Føde-Stude, og 80 Faar. Hovedgaards Taxt 40 Tønder 7 Skiepper 3 Fierdingkar 1 Album. Mølleskyld 5 Tønder 2 Skiepper 2 Fierdingkar. Bøndergods 374 Tønder 5 Skiepper 43/54 Fierdingkar. Tiender 130 Tønder 6 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Eskier. I Grinderslev Sogn Nørreherred, er en gammel Herregaard, og en af de beste Gaarde i Salling, har god Skov og et Teglbrænderie. Til Gaarden er, foruden Broksholm Sø og Fiskerie (750) af Limfiorden, den Øe Rotholm liggende i Limfiorden, hvorpaa er god Jagt af Vildgiæs, Svaner og Ænder. Hvalpsund Færgeløb ligger og under denne Gaard. Gaarden er omgivet med Graver. Bygningen nye af Grundmuur, opført af Justitzraad Mads Hastrup, smuk og vel indrettet. Der skal forhen have været et Capel paa Gaarden. Eierne saavidt man veed har været: Hr. Peder

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

Hög til Eskier. Eske Hög til Eskier og Frue Ellen Banner. Deres Søn Jacob Hög og Frue Johanne Krumpen. Hans Lykke til Gavnøe og Eskier og Frue Ellen Munk.. Deres Søn Hans Lykke og Frue Johanne Lykke. Deres Søn Erich Lykke og Frue Dorothea Krabbe. Deres Søn Iver Lykke og Frue Sophis Parsberg. Niels Parsberg til Eskier og Frue Helle Gyldenstjerne. Deres Søn Oberst Werner Parsberg til Eskier, Skivehuus og Bistrup. Hans Søn Ritmester Parsberg. Oberst Parsbergs Enke fik Geheimeraad Claus Reventlov. Han solgte Gaarden 1750 for 21000 Rdlr. til Justitzraad Mads Hastrup, som dette Aar 1767 er død.

Eskier – indsat af autor – ikke en del af Det Danske Atlas, fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868.

Paa Gaarden kan holdes 150 Stald-Øxen, 30 Føde-Stude, 80 Stykker Heste og Kiør, 120 Faar. Hovedgaards Taxt 61 Tønder 5 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album. Skovskyld 4 Skiepper 1 Fierdingkar. Mølleskyld 6 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album. 3 Fierdingkar. Tiender 50 Tønder 1 Fierdingkar 1 Album.

Grinderslev Kloster. Grinderslev Kloster, i Grinderslev Sogn Nørreherred, har fordum været et berømt Munke-Kloster, men er nu en ordinair Herregaard. Gaarden ligger strax ved Kirken, en Fierdingvei fra Hvalpsund. Den er nye opbygt af Muur og Bindingsverk, med de Lykkers Vaaben

paa. Navnet skrives i gamle Documenter Grindescløf, (751) Grynnesløf, Grænæsløfv, men mest Gryndersløf og Grinderslef. Dersom det nogensteds findes skrevet Gryderslef eller Gryder-Kloster, er det vel ikke andet end Skrive-Feil. Man veed ikke, hvad Tid eller af hvem dette Kloster er stiftet, men meget gammelt er det, og kanske et af de ældste i Landet. Klosteret og Kirken var indviet St. Peder til Ære, og af Augustiner-Orden, i hvilken Henseende Munkene derudi befindes at være kaldede Canonici. Efter Formodning ere de første Klosterets Munke tagne af Vor Frue Kloster i Viborg, som vare af Sancti Augustini Orden og Canonici, og der er vel derfor man finder, at Biskop Niels i Viborg Anno 1176 stiftede et Brøderskab og en Forbindelse imellem Domkirken og Sancti Peteri Kirke udi Grinderslev, med følgende Vilkor (1) at den mindre Kirke skulde bevise den større Ærbødighed og Lydighed, hvorimod den større skulde beskytte den mindre, naar Behov giordes, ((2) Brødrene paa Steder udvælle selv Prior, men Capitelet i Viborg stadfæster Vallet, (3) paakommende Tvistligheder skulde Provsten i Dom-Capitelet være Dommer. Af Priorerne, som have forestaaet Grinderslev Kloster, vides nu alene følgende: Ingvar 1219 1221. Hans Hansön Prior ordinis sancti Augustini udi Grynderslef Kloster 1375. Hr Peter Prior 1427 Michel Juul Prior i Grænæsløv Kloster i Salling 1469. Peder Michelsön 1477. Christen Jenssön 1521. An 1531 fik Hans Pogvis af Kong FRIDERIK I Stadfæstelse paa Grinderslev Kloster, som Biskop Jörgen Friis i Viborg havde forlænt hannem med. Men 1532 har Christen Jenssön Prior i Grinderslev opladet Klosteret for Jeppe Friis Lænsmand til Skive. Efter Reformationen, da Klosteret var bleven seculariseret, blev det af Kongen pantsat til Niels Lang. (752) Anno 1542 fik Niels Kielsdön Juul til Astrup Kong CHRISTIAN III Pantebrev paa Grinderslev Kloster for 1000 Jochimsdaler, dog saa, at han skal holde Klosteret ved god Bygning, og dersom der findes nogle Prester indgivne, da skal han besørge dennem deres tilbørlige Underholdning efter gammel Sædvane 1548 fik Niels Juul atter Grindeslev Kloster i Pant af Kongen for 1500 Daler, og ligesaa endnu 1552 for 3500 Jochimsdaler. 1561 fik Jörgen von Raade Kong FRIDERIK II Brev at maa indløse Kronens Kloster Grinderslev fra Niels Juul, og 1562 blev Niels Juul til Astrup og Frue Margrete Sandberg igien bevilget at maatte indløse det fra Jörgen von Raade, og beholde det sin Livs Tid. 1581 har Christopher Lykke giort Mageskifte med Kong FRIDERIK II og faaet Grinderslev Kloster til Eiendom for sig og sine Arvinger i Steden for Skovsgaard i Siælland. Siden er Gaarden en Tid lang bleven i denne Familie. Efter Oberst Waldemar Lykke besad hans Enke-Frue Sophia Reetz Gaarden endnu 1681 og efter hendes Død deres Døttre Jomfrue Kirstine Dorothea og Anna Lykke. De følgende Eiere: Frøken Birgitte Marie Arnfeld, som 1750 solgte Gaarden til Matthias Brunov. Niels Aars. Thomas Lund, som kiøbte den for 16000 Rdlr. og siden igien solgte den for 19000 Rdlr. til nu værende Eier Mads Biörn. Paa Gaarden kan holdes 120 Føde-Stude, 16 Bester, og 80 Faar. Hovedgaards Taxt 31 Tønder 6 Skiepper. Bøndergods 208 Tønder 1 Skieppe 3½ Fierdingkar. Tiender 26 Tønder.

Haastrup. Haastrup, i Lem Sogn Røddingherred, en liden Herregaard, ligger tet ved en Vig af Limfiorden, hvorudi den har godt Fiskerie, sær af Helt og andre Fisk-Sorter. Der er og god Jagt til Gaarden, (753) samt skønt Fugle-Skytterie af Svaner, Giæs, Ænder, Snepper, Ager- og Ur-Høns. Borgegaarden er for faa Aar siden nye opbyggt, 3 Fløyer af Muur og Bindingsverk af Krigsraad Panderup, Laden bygt 1734 af got Eege-Tømmer. Af Eierne veed man: Etatsraad Bartholin. Capitaine Peter Först 1730. Etatsraad Müller 1735 Krigsraad Peder Panderup. Mr. Jörgensen 1760. Malte Friis, som 1762 solgte den til Ritmester Glud for 17000 Rdlr. 1766 kiøbte Jochum Tolstrup den for 14600 Rdlr. Til Gaarden er god Hede og Tørveskiær, hvorfor der nu anlegges et lidet Tegl-o Kalkbrænderie. Der findes Jord-Marv, som nu værende Eier betiener sig af til at forbedre Jorden.

Hovedgaards Taxt 15 Tønder 7 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album. Bøndergods 224 Tønder 4 Skiepper 1 Fierdk. 1 Alb. Tiender 26 Tønder 6 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album.

Hegnet. Hegnet, i Tøndering Sogn Harreherred, en gammel Herregaard, som før og efter Reformationens Tiden længe tilhørde de Skeeler. Gaarden ligger midt i Landet. Bygningen er af Muur og Bindingsverk, opført 1752 af Oberst-Lieutenant Benzon. Af Eierne vides efterfølgende: Evert Molreke til Hegnet 1391. 1400 Anders Albretsön Skeel og Frue Kirstine af Hegnet. Deres Søn Albret Skeel til Hegnet Væbner, som 1471 stiftede en Siælemesse i sin Sognekirke, og Frue Else Frost. Albret Skeel 1537 og Frue Abel Dan. Deres Søn Anders Skeel 1552 og Frue Karen Flemming. Deres Søn Albret Skeel 1552 og Frue Karen Flemming. Deres Søn Albret Skeel og Frue Kirsten Sandberg. Siden har man ingen Efterretning om Eierne, indtil Oberst-Lieutenant Benzon 1752 som købte Gaarden for 16000 Rdlr. Efter ham Christen Olufsen Flye. Nu Ritmester Christopher Müller. Hovedgaards Taxt 31 Tønder 3 Skiepper 2 (754) Album. Bøndergods 280 Tønder 1 Skiepper 2 4/9 Fierdingkar. Mølleskyld 7 Tønder 3 Skiepper 2 Fierdingkar. Tiender 56 Tønder 2 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album.

Jungetgaard. Jungetgaard, i Junget Sogn Nørreherred, en gammel Sædegaard, der ligesom Hegnet længe var i de Skeelers Familie. Gaarden ligger paa Pynten af Nør-Salling ved Limfiorden, og er med dybe Graver omgiven. Borgegaarden er tre Fløie af Grundmuur og noget af Bindingsverk, bygt før 1550 af Herman Skeel Landsdommer i Jylland. Der ere Graver imellem Borge- og Ladegaarden og Hegnet 1471. Anders Skeel 1520. Laurids Skeel 1530. Herman Skeel som døde 1555 og Frue Kirsten Rud. Deres Søn Albret Skeel, som 1601 ihjelslog Niels Juul til Kongstedlund, og Frue Anne Kaas. Deres Dotter fik Peder Bilde til Lindved og tilførde ham Gaarden. Hans Bilde som døde 1672 og Frue Kirstine Lunge. Deres Søn Steen Bilde og Frue Mette Sehested. Deres Søn Etatsraad Jörgen Bilde og Frue Ide Rodsten 1704. Commeceraad Laurids Hvid, som havde købt Gaarden for 18000 Rdlr. men solgte den igien 1765 til Hofjunker Holger Sehested for 29000 Rdlr. Gaarden er under Forpagtning, holder 200 Føde-Stude, 40 Stykker Heste og Kiør, og 100 Faar. Gaarden har godt Fiskerie i Limfiorden, endeel Fiske-Damme, og i Hønnerup Aae fanges gode Krebs. Til Gaarden er en nye anlagt Frugt-Have, tilstrekkeligt Tørveskiær, og liden Underskov. Hovedgaards Taxt 38 Tønder 6 Skiepper 2 Album. Mølleskyld 6 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album. Bøndergods 308 Tønder 5 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album. Bøndergods 308 Tønder 5 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album. Bøndergods 308 Tønder 5 Skiepper 2 Fierdingkar. Tiender 72 Tønder 2 Skiepper 2 Fierdingkar 2 Album. (755)

Kaas. Kaas i Lime Sogn Røddingherred, er en af de meget gamle Herregaarde i Landet, som en af de fornemste Adelige Familier, nemlig de Kaaser, haver optaget deres Stamme-Navn efter. Gaarden ligger paa den yderste Pynt af Vester-Salling, og har skønt Fiskerie af Limfiorden ved et Opløb af et stort Fiske-Vand, som ligger uden for Gaarden. Ved Gaarden er en liden Skov, som er rar i Salling. For nyelig er der funden en Jord-Marv, hvorved Maker meget kan forbedres. Gaarden har før staaet længere borte fra Fiorden, indtil den i Skipper Clemens Feide blev afbrændt. Borgegaarden, hvorpaa før har været et Taarn som nu er nedbrudt, er af Grundmuur, to Etager høi, bygt 1635 af Rigets Raad Niels Krag til Trudsholm, og Frue Jytte Hög, hvis begge Vaabener staae over Indgangen. Ladegaarden af Muur og Bindingsverk er opbyggt af Assessor de Hofman, som og har ladet sette Borgegaarden i Stand. Af de ældste Eiere vides: Jens Nielsön eller Johan Nielssön af Kaas, som levede i Kong ERIK GLIPPINGS og ERIK MENVEDS Tider, hvis Frue Mariana døde

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

1278. Jesle eller Jens Kaas til Kaasgaard af Vaaben 1408 1416. Thomas Jenssön til Kaas Væbner 1472. Siden veed man ingen Eiere, før ommeldte Niels Krag, som døde 1650. Hans Søn Oberst Mogens Krag, som døde i Kiøbenhavns Beleiring 1659. Hans Søn Niels Krag og Frue Mette Marie Röechlin. Etatsraad og Landsdommer Christopher Bartholin 1691. Hans Søn Conferentzraad Bartholin Eichel, som 1745 solgte Gaarden for 12000 Rdlr. til endnu værende Eier Assessor Jens de Hofman. Paa Gaarden holdes 120 Fede-Stude, 32 Bester og Kiøer, og 150 Faar. Hovedgaards Taxt 27 Tønder 3 Skiepper. Skovskyld 4 Skiepper (756) 1 Fierdingkar. Bøndergods 222 Tønder 6 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album. Tiender 68 Tønder.

Kaas – indsat af autor – ikke en del af Det Danske Atlas, fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868.

Kieldgaard. Kieldgaard, i Selde Sogn Nørreherred, synes at have været af de geistlige Godser, som ved Reformationen hiemfaldt til Kongen og Kronen, i det mindste tilhørte den Kronen i det Aar 1558 da Jörgen Hög mageskiftede sig den til af Kong Christian III for en Gaard i Oppelstrup. Borgegaarden bestaaer nu af et Tver-Huus med tvende Fløie nye opbyggt af Muur og Bindingsverk. Men den gamle Bygning, som endnu var til først i dette Seculo, var Grundmuur med et høit Taarn

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

og Spir. Der skal have været mange Springvand i Gaarden og Husene. Graverne, som har været derom ere nu tørre.

Kielgaard – indsat af autor – ikke en del af Det Danske Atlas, fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868.

Eierne have været: Bemelte Jörgen Hög 1558. Ove Juul og Frue Dorothea Daa 1579 1596. Jens Juul Statholder i Norge 1610 1625. Hans Enke Frue Ide Lange levede endnu 1636. Med deres Dotter Christence Juul fik Jörgen Rosenkrands Hofmester paa Soer Gaarden. Cancellieraad Berndt Due til Krastrup, Halkier, Torstedlund, Albek, Gundested og Kieldgaard, som døde 1669 og Frue Elisabeth Krabbe. Deres Søn Oberst Manderup Due og Frue Charlotta Amalia Giöe solgte Gaarden 1709 til Herlov Stiernholm som døde 1766. Han og hans Frue Maria Overgaard besad Gaarden udi 46 Aar, da den 1755 blev overdragen til Sønnen, nu værende Eier, Rasmus Stiernholm for 14000 Rdlr. Gaarden har godt Fiskerie i Limfiorden, sær udi Selde-Vig. Der holdes 80 Stald-Øxen, 60 Heste og Kiøer, 100 Faar. Hovedgaards Taxt 30 Tønder 3 Fierdingkar 1 Album. Mølleskyld 2 Tønder 1 Skieppe. Bøndergods 270 Tønder 2 Skiepper 3 Fierdingkar 2 Album. Tiender 73 Tønder (757)

Kiergaardsholm, i Haasum Sogn Røddingherred, er en stor og Important Herregaard, liggende paa Grændsen imellem Salling og Harsyssel i Riber Stift. Denne Gaard har sin Oprindelse af en meget

ældere Gaard, kaldet Vellumgaard, som har ligger noget derfra, er og siden bleven forøget af Vellum Bye, som længe siden er bleven øde og dens Marker underlagte Kiergaardsholm, Melchior Glob, som var sidste Mand af den Familie, var og den sidste, som boede paa Vellumgaard. Hans Enke-Frue Anna Lange giftede sig igien med Gregers Ulfstand. Han flyttede Gaarden og anlagde Kiergaardsholm paa det Sted den nu staar. Med denne Bygning er længe siden borte, og Niels Linde til Tirsbek har for nogle og tyve Aar siden ladet den ganske af nye ombygge, nemlig Borgegaarden af tre Fløie Muur og Bindingsverk, og to fuldkomne Ladegaarde, en paa hver Side, og hver af tre store Huse bestaaende. Borgegaarden er omgivet med Graver, hvorover ere to Vindebroer, den ene til Øster- og den anden til Vester-Ladegaard. Af Eierne vides: Peder Hose til Vellumgaard. Oluf Pedersøn til Vellumgaard 1471. Siden har den været i de Globers Familie, indtil den sidste Melchior Glob. Efter ham Gregers Ulfstand. Hans Søn Melchior Ulfstand, som døde 1617, og Frue Elsebet Viffert. Hans Syster Frue Anna Ulfstand og Styge Hög til Vang. Deres Søn Mogens Hög til Kiergaardsholm Rigets Raad og Fruer Helvig Lindenov og Christence Rosenkrands. Oberst Mogens Rosenkrands som døde 1695 73 Aar, og Frue Sophia Bilde som døde 1706. Deres Dotter Frue Karen Rosenkrands som døde 1735 42 Aar, og Niels Linde til Tirsbek, Landting, Nygaard og (758) Kiergaardsholm, som døde 1746 68 Aar. Deres Søn Christen Linde, Hans Enke-Frue Maren Loss giftede sig igien med Justitzraad Hvas de Lindenpalm, som solgte Gaarden for 46000 Rdlr. til Ritmester Johan Glud. Han døde 1766 og Gaarden blev købt af Peder Obel til Lyngholm for 51000 Rdlr. Gaarden giver i Forpagtning 2100 Rdlr. og Landgilden er anseelig. Den holder 150 Stad-Øxen, 70 Stykker Heste og Kiøer, 200 Faar. Der kan saaes 85 Tønder Rug, 60 Tønder Byg, 160 Tønder Havre, og avles 750 Læs Høe. Paa en vis Strekning er Jorden Vitriolisk, og siden der er godt Tørveskiær, har nu værende Eier anlagt et Kalk- og Teglblænderie. Hovedgaards Taxt 42 Tønder 5 Skiepper. Mølleskyld 1 Tønde 2 Fierdingkar. Bøndergods 359 Tønder 3 Skiepper 2 40/90 Fierdingkar. Tiender 74 Tønder 7 Skiepper.

Krabbesholm. Krabbesholm, i Resen Sogn Hindborgherred, skal først have været 2de Bøndergaarde af Kronens Gods, som Rigets Marsk Hr. Niels Hög af Kong HANS tilstiftede sig, kaldet Syndre- og Nørskovs Hoveder, hvilke han sammenlagde og gjorde deraf en Sædegaard, som den næste Eier Rigets Raad Hr. Iver Krabbe kaldede efter sit Navn Krabbesholm, og bygte det store grundmurede Huus paa Borgegaarden. Samme er nu mederne indrettet af Kammerherre Baron Rosenkrands, som har forbedret Gaarden med nye Bygninger og andre Indretninger, samt købt dertil endeel Konge- og Kirke-Tiender. Situationen er meget smuk, da Gaarden ligger ved Breden af Limfiorden, omgivet paa vestre og nørre Side med en vel anlagt Have, hvor uden for er Skoven, og i Skoven en stor Bakke, hvorpaa man kan see ei alene over Sallings Land og langt ind i Fiendsherred i Viborg (759) Stift, men ogsaa over til Mors i Aalborg Stift, og et Stykke ind udi Riber Stift, og tælle mange omkringliggende Kirker. Paa syndre Siden seer man en deilig Eng, og en Havn, hvorudi om Vinteren ligge Skibe, og paa Fiorden om Sommeren daglig kommende og gaaende Fartøier. Gaarden ligger fra Skive en halv Fierding Vei, som er meget fornøielig om Sommeren at passere. Eierne: Hr. Niels Hög som døde 1524 med hans Stiftdotter Magdalene Banner fik Hr. Iver Krabbe Gaarden. Deres Dotter Dorthe Krabbe fik Erich Lykke. Deres Søn Johannes Lykke og Frue Anne Parsberg 1633. Mogens Kaas og Frue Johanne Hög. Deres Søn Jens Kaas og Frue Karen Reetz. Deres Dotter Johanne Sophie Kaas fik Frands Juul Marescal de Camp i Frankerige. Han solgte den 1719 for 15000 Rdlr. til Major Friderich Sehested til Ryhave, hvis Enke-Frue Birgitte Sophie Sehested overdrog Gaarden til sin Svigersøn Kammerherre og Amtmand

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

Baron Werner Rosenkrands og Frue Else Margrete Sehested. Paa Gaarden holdes 108 Stald-Stude, 40 Heste og Kiøer, og 100 Stykker Faar. Hovedgaards Taxt 30 Tønder 1 Skiepper 2 Fierdingkar 1 Album. Mølleskyld 2 Skiepper 2 Album. Bøndergods 340 Tønder 3 Skiepper 1 Fierdingkar 1 Album. Mølleskyld 3 Tønder 7 Skiepper 3 Fierdingkar 2 Album. Tiender 73 Tønder 6 Skiepper.

Krabbesholm – indsat af autor – ikke en del af Det Danske Atlas, fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868.

Nørgaard, i Grinderslev Sogn Nørreherred, er en gammel Sædegaard, men ny opbyggt af Muur og Bindingsverk. Af Eierne vides: Sti Munk, som skrev sig til Nørgaard 1471 Bertel Kaas har ligeledes skrevet sig til Nørgaard. I nyere Tider Folmer Rosenkrands. Oberst Woldemar Lykke og Frue Sophis Reetz. Knud Ulfeld og Frue (760) Anna Lykke. Erich Lauridsen. Lars Erichsen. Mads Bröndum. Claus Vadum. Nu værende Eier Peder Damgaard har købt Gaarden for 8300 Rdrl. Der holdes 100 Stald-Stude 32 Stykker Bester og 100 Faar. Hovedgaards Taxt 29 Tønder 6 Skiepper 2 Album. Bøndergods 221 Tønder 3 Skiepper 1 11/13 Fierdingkar. Tiender 70 Tønder.

Østergaard. Østergaard, i Aasted Sogn Harreherred, er en gammel Herregaard, som forudum længe og vel i et par hundrede Aar har været hos de Krabbers Familie. Borgegaarden bestaaer aaf fire gammeldags grundmurede Huse, omgiven med Gravet, men neppe saa meget Rum i Gaarden, at en

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

Vogn kan vendes. Af hvem og naar denne Bygning er opført, viser denne Inscription, som staaer paa en Bielke i en stor Sal: Anno Domini 1516 den neste Tirsdag for Midfaste, lod *Lucas Krabe* den første Steen ligge til denne Grundvold. Ladegaardens Huse ere af Muur og Bindingsverk. Uden Tvil er det samme Gaard, som først heed Østedholm eller Østerholm, hvortil nogle af de gamle Krabber skreve sig.

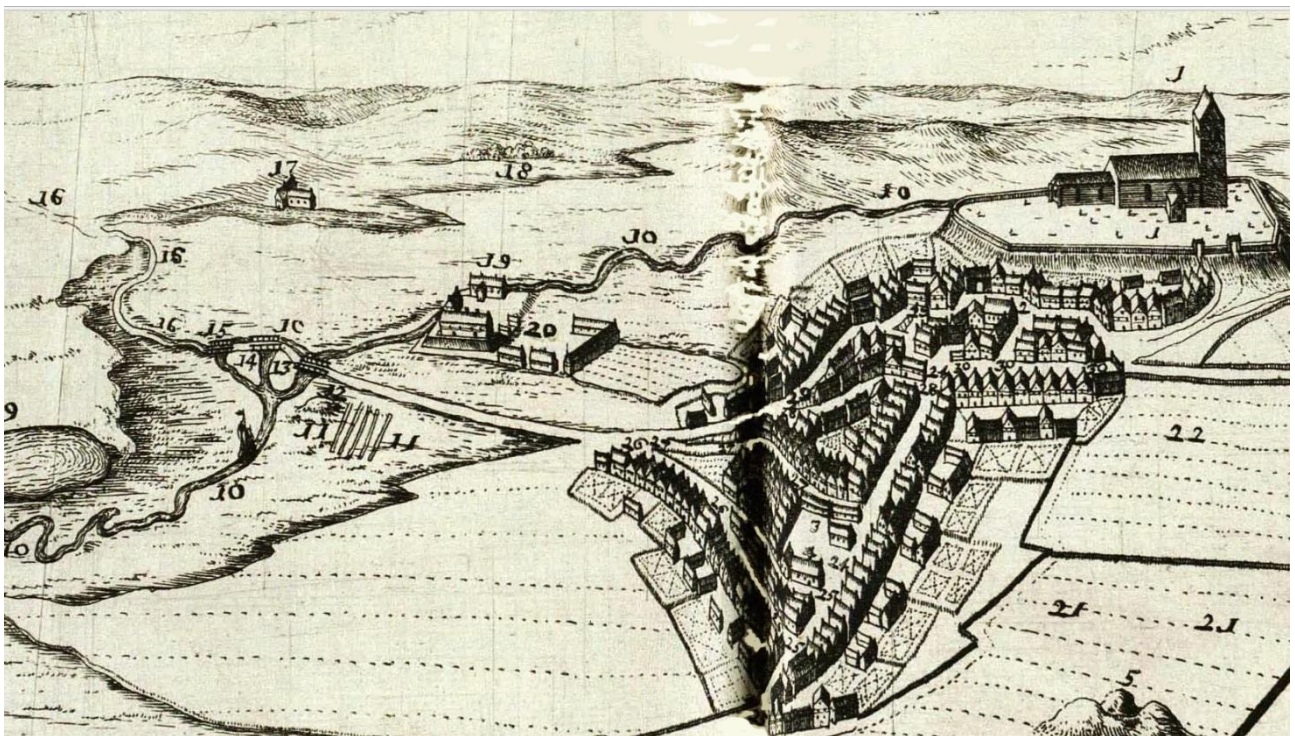
Østergaard. — indsat af autor — ikke en del af Det Danske Atlas, fra Prospekter af Danske Herregårde af Joachim Ferdinand Richardt Udgivet første gang 1844 til 1868.

Bemelte Eiere have været: Jens Krabbe, som har levet 1400 Michel Krabbe til Østerholm. Jens Michelsön Krabbe til Østedholm og Frue Kirsten Sappi Michel Jenson Krabbe til Østedholm og Frue Bodil Kaas. Niels Michelsön Krabbe til Østergaard og Frue Kirsten Munk. Deres Søn Hr. Iver Krabbe til Krabbesholm D. R. R. 1558 og Frue Magdalena Banner, som endnu levede Enke 1577. De følgende Eiere veed man ikke, førend i vore Tider: Ritmester Christ. Lautrup. (761) Hans Enke-Frue Birgitte Blichfeld. Niels Qvistgaard. Nu Christian Kierulf, som har taget Gaarden for 20000 Rdlr. Ved Gaarden holdes 140 Stald-Øxen 40 Stykker Heste og Kiøer, og 60 Faar. Hovedgaards

Taxt 39 Tønder 4 Skiepper 1 Album. Bøndergods 233 Tønder 6 Skiepper 3 1/8 Fierdingkar.
Mølleskyld 8 Tønder 6 Skiepper 2 Album. Tiender 53 Tønder 1 Skieppe i Fierdingkar 1 Album.

Skivehuus. Skivehuus i Skive Sogn Hindborgherred, er nu en ordinair Herregaard og i Particulieres Eie, men har i gamle Dage hørt til Kronen og været et Kongeligt Slot, hvorpaa de Kongelige Læns mænd over Skivehuus Læn indtil Souverainiteten residerede. Gaarden har forud, ligesom andre gamle Slotte, været med Volde og Graver befæstet, og i den Henseende kaldes i et Document af 1407. Det Slot og Fæste Skywæ. Om Skive Slot vides intet merkværdigt, uden at Kong CHRISTOFFER af Beyern, efter sin Kroning i Ribe, paa sin Reise ned igiennem Landet kar den 22. Januarii opholdt sig der, da han gav Skive Bye Privilegier. Gaarden ligger i den østre Ende af Skive Kiøbsted tet ved Skive-Aae, hvorudi den har Fiskerie. Bygningen, som nu staaer, er af Muur og Bindingsverk, med Graver om. Efter Souverainiteten 1661 blev Skivehuus med mere Gods af Kong FRIDERIK III overdraget til Rigets Admiral Hr. Ove Geddes Arvinger for deres Arvegods i Skaane, som iblant andet blev givet for Bornholm. Sønnen Cancellieraad Christian Gedde solgte siden Gaarden til Oberst Werner Parsberg til Eskier, hvis Søn Ritmester Parsberg arvede den efter ham. Men efter dennes Død købte hans Moder Frue Christina Barbara Rantzov Skivehuus tillige med Astrup og (762) Eskier, og ved hende kom disse Gaarde til Geheimeraad Claus Reventlov, som siden solgte Skivehuus for 12000 Rdlr. til Kamerherre og Amtmand Baron Werner Rosenkrands til Villestrup og Krabbesholm. Paa Gaarden holdes 104 Stykker Stald-Stude. For nu værende Eier af Krabbesholm og Skivehuus er det en Herlighed, at begge disse Gaardes Marker støde sammen og har Bøndergodset liggende blant hinanden. Hovedgaards Taxt 28 Tønder 1 Fierdingkar 2 Album. Bøndergods 287 Tønder 1 Skieppe 1 Fierdingkar 2 Album.

Skivehuus.

Skivehus 19 & 20 på Kort fra 1677 indsat af Autor. (Petri Resenii Atlas Danicus)

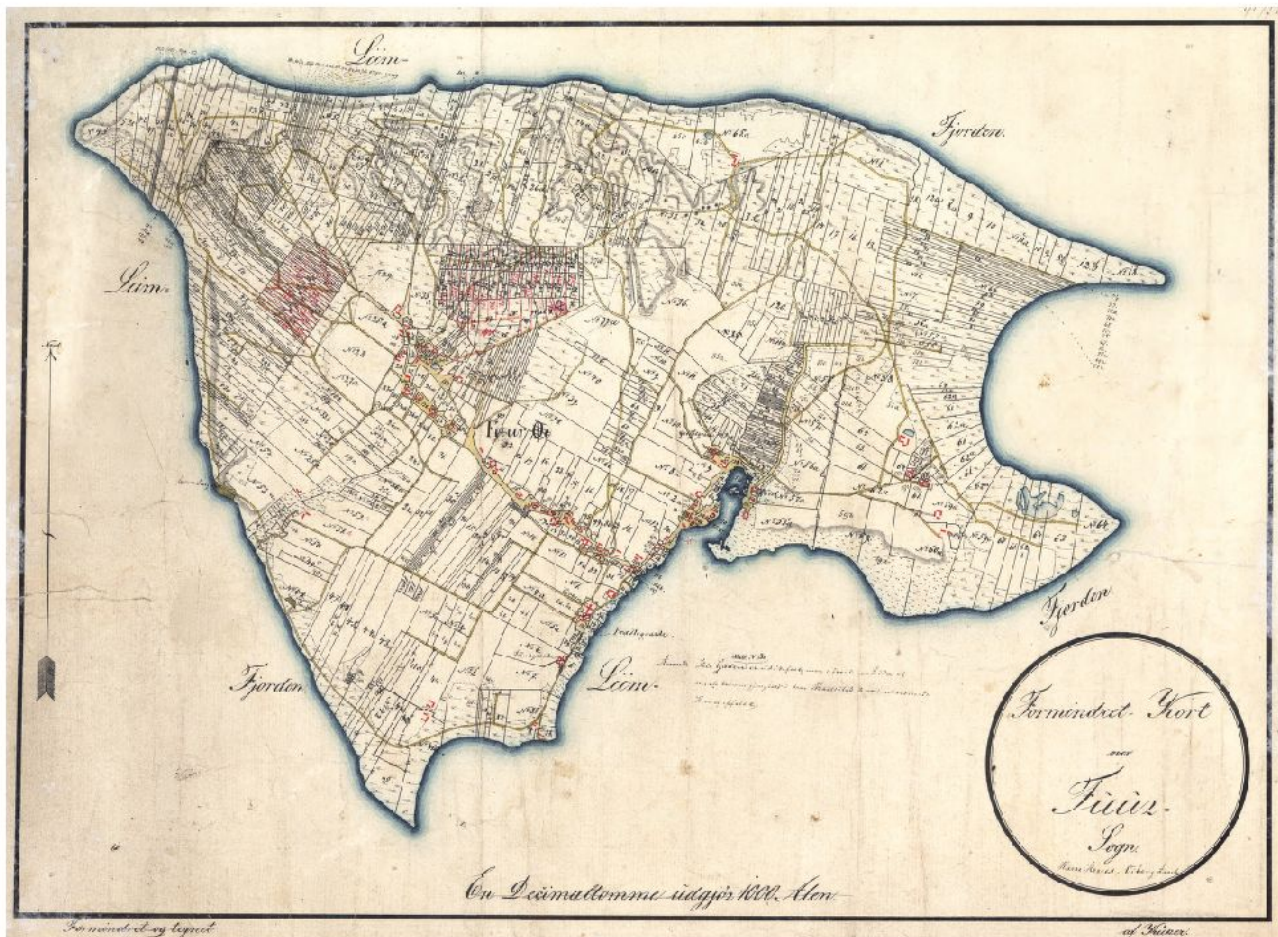
Skivehuus. I Skive Sogn Hindborgherred, er nu en ordinair Herregaard og i Particuliers Eie, men har i gamle Dage hørt til Konen og været et Kongeligt Slot, hvorpaa de Kongelige Læns mænd over Skivehuus Læn indtil Souverainiteten residerede. Gaarden har fordum, ligesom andre gamle Slotte, været med Volde og Graver befæstet, og i den Henseende kaldes i et Document af 1407. Det Slot og Fæste Skywæ. Om Skive Slot vides intet merkværdigt, uden at Kong CHRRISTOFFER af Beyern, efter sin Kroning i Ribe, paa sin Reise ned igiennem Landet har den 22 Januarii opholdt sig der, da han gav Skive Bye Privilegier. Gaarden ligger i den østre Ende af Skive Kiøbstad tet ved Skive-Aae, hvorudi den har Fiskerie. Bygningen, som nu staaer, er af Muur og Bindingsverk, med Graver om. Efter Souverainiteten 1661 blev Skivehuus med mere Gods af Kong FRIDERIK III overdraget til Rigets Admiral Hr. Ove Geddes Arvinger for deres Arvegods i Skaane, som iblant andet blev givet for Bornholm. Sønnen Cancellieraad Christian Gedde solgte siden Gaarden til Oberst Werner Parsberg til Eskier, hvis Søn Ritmester Parsberg arvede den efter ham. Men efter denne Død kiøbte hans Moder Frue Christiana Barbara Rantzov Skivehuus tillige med Astrup og (762) Eskier og ved hende kom disse Gaarde til Geheimeraad Claus Reventlov, som siden solgte Skivehuus for 12000 Rdlr. til Kammerherre og Amtmand Baron Werner Rosenkrands til Villestrup og Krabbesholm. Paa Gaarden holdes 104 Stykker Stald-Stude. For nu værende Eier af Krabbesholm og Skivehuus er der en Herlighed, at begge disse Gaardes Marker støde sammen og har Bøndergodset liggende blant hinanden. Hovedgaards Taxt 28 Tønder 1 Fierdingkar 2 Album. Bøndergods 287 Tønder 1 Skiepper 1 Fierdingkar 2 Album.

Spøtterup. Spøtterup, i Røding Sogn Rødingherred, er en gammel og smuk Herregaard, som før Reformationen tilhørte Biskoperne i Viborg, hvilke derpaa holdte deres Official eller Foged. Der skal endnu findes adskillige Domme paa Spøtterup Sø af Torben Bilde Erkebiskop i Lund, og Eideoms Breve under den sidste Viborgske Biskop Jörgen Friises Seigl. Gaarden har fordum været meget vel befæstet, og saa sterk, at den har spottet Fiendens Magt, hvorefter nogle har billet derivere dens Navn. En halv Fierdingveis vesten fra Gaarden ligger Fiorden, hvorfra Gaarden engang i fiendtlige Tider virkelig skal være beskudt, men uden Virkning. Borgegaarden er en meget sterk og trofast grundmuret Bygning, hvis underste Etage er 3 á 4 Alnes tyk hvælved Muur, den bestaaer af fire sammebygte Huse og er ziret med tre Taarne, Eet i Vester over Porten, og paa hver Side af dette Taarn er en smal tyk muret Gang, kaldet Vægtergangen, det andet Taarn er i den sydost Hiørne, hvor Indgangen er til Værelserne, over Døren er i Steen udhugget Axel Rosenkrandses og Frue Karen Reetztes Vaabener, det tredje Taarn er i den nordost Hiørne, ganske rundt, med et høit Spir tækket med Blye. Omkring Gaarden ere dybe Graver, (763) hvorover før har været Vindebroe, men nu opfyldt. Uden om Graverne ere høie Volde, hvorpaa endnu kiendes de Steder, hvor Stykkerne har ligget paa østre Side til Marken. Om Volden ere atter Graver, hvorover og har været Vindebroe. Nogle Favne uden for de yderste Graver ligger en lang fiskerig fersk Sø, og en Fierdingsveis fra Gaarden Møllerup Sø. Anno 1523 forhvervede Biskop Jörgen Friis til sin Gaard Spytterup af Kong FRIDERIK I Birk og Birke-Ret, som skulde kaldes Krogeberg Birk, hvorunder hans og Stiftets Vordnede i Ryttinge Sogn skulde henhøre. Ved Reformationen hiemfaldt Spøtterup med det øvrige Biskopelige Gods til Kronen. 1550 fik Hr. Otte Krumpen af Kongen Forlæning paa Spøtterup Gaard og Rødinge Birk. 1569 fik Jacob Rostrup Kong FRIDERIK II. Brev at matte indløse fra Frue Anne Lykke Hr. Otte Krumpens Efterleverske Kronens Gaard Spøttorp. 1570 blev Greve Gynter af Barby, som havde tient kong FRIDERIK II for Krigs-Øverste og tilsidst blev Marskalk, af Hans Majestet arveligen forlænet med Spøtterup. Han var forlovet med Hr. Iver Krabbes Dotter Dorothea

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

Krabbe, men døde før Brylupet. Hans forlovede Brud giftede sig igien med Benedict von Alefeld, og har baade i hans Tid og som Enke efter hans Død 1577 endnu besidder Spøtterup. 1579 blev Henrich Belov D. R. R. af høistbemelte Kong FRIDERIK II. Arveligen forlænet med Spøtterup Gaard og Gods. Han døde 1606 ligger i Rødding Kirke, balsameret, og har været en høi Mand, hans Frue Elisabet Skram døde 1600. Deres Søn Claus Belov, som arvede Spøtterup, døde 1620 hans Frue Karen Lange. Deres Søn Henrich Belov til Spøtterup og Frue Pernille Qvitzov. Hans Broder Friderich Belov som døde (764) 1648. og Frue Anne Ulfstand. 1661 og 1665 har Oberst Mogens Kruse eiet Spøtterup. Efter hannem en yngre Oberst Kruse, kanske hans Søn, som ved at hverve et Regimet i Polen blev ruineret, og pantsatte Gaarden hos nogle i Kiel, af hvilke Henrich Kohlbladt udløste de andre og solgte Gaard og Gods 1702 til Axel Rosenkrands og Frue Karen Reetz, deres Søn Geheimeraad og Justitiarius i Høieste-Ret Hr. Mogens Rosenkrands er nu Eier af Spøtterup. Hovedgaards Taxt 45 Tønder 1 Skiepper. Mølleskyld 3 Tønder 1 Skiepper 2 Fierdingkar. Bøndergoods 245 Tønder 2 Skiepper 2 $\frac{2}{9}$ Fierdingkar. Tiender 71 Tønder.

Fuur Land.

Fuur kort fra 1816 indsat af Autor.

Fuur Land. Situationen. Til dette Amt og under Harreherred i Salling hører Øen Fuur eller Fuurland, liggende i Limfjorden, 10 Mile fra Hals hvor Fiorden begynder, liggende i Limfjorden, 10

Mile fra Hals hvor Fiorden begynder, 7 Mile fra Aalborg, 2 Mile fra Hals hvor Fiorden begynder, 7 Mile fra Aalborg, 2 Mile fra Løgstør, 1 Miil fra Livøe, ½ Miil fra Morsøe, 5/4 Miil fra Himmersyssel, og 1/ Miil fra Salling Land. Landet er fra Østen til Vesten imod en Miil i Længden og ½ Miil i Bredden, men hele Omkredsen 3 Miile. Paa den ene Ende af Landet er et stort Forbjerg, kaldet Knud, som strekker sig et temmelig Stykke ud i Fiorden imod Mors, hvoraf store Knuds Hoved og lille Knuds Hoved har Navn, og paa den anden Ende tvende Odde som kaldes Engelst-Odde og Ferker-Odde. Landet ligger meget behageligt, og som det paa de tvende Sider er omgivet med meget høie Bakker eller Bierge, falder fra deres Spidse en lystig Udsigt til Salling, Mors, Thy, Hanherred, Himmersyssel og Livøe. **Navn.** Det er derfor nogle vil, at det har faaet et skønt eller saurt Lands Navn. (765) Andre, som paastaae, at der i ældere Tider har voxet Fyr-Skov og Mængde Fur-træer paa Landet, udlede dets Navn deraf. I disse Tider skal ikke findes noget Spor af Fyr-Skov, men vel af Eege- og Elle-Skov, hvoraf mangfoldige Stykker Træer endnu af Grunden opgraves, som dels ere forstenede, dels med svovlagtig Materie giennemtrokken. Ikke desmindre er Resenius i sin Atlas af den Mening, at Navnet er af Fur-Skovene, hvis Levninger først i forige Seculo endda vare til, men bleve af de Keiserlige Krigsfolk afhugne og ruinerede. Den tredje og nyeste Mening om Landets Navn er, at den skulde komme af Feur eller Fyr, Ild, i Henseende til Landets naturlige Beskaffenhed, da der ei alene findes mangfoldige brændbare Materier, men endog under det bekiendte Bierg Rødsteenen en Aabning i Stenen som et Rør med grønt glasseret, hvorom er al Formodning, at Ilden forud der igiennem har haft sin Udflugt. Navnet skrives ellers i meget gamle Documenter Phur, Phuur, Fuur, og Fur. **Hartkorn.** Saameget som af Indvaanerne dyrkes, er i Matrikelen ansat Hartkorn 160 Tønder 2 Skiepper 3 Fierdingkar 1 Album, foruden Prestegaarden som staaer for 5 Tønder 2 Album, bestaaende mest af middelmaadig god Agerland, som dyrkes det flittigste og beste skee kan, og saa meget bedre som Bønderne ere frie fra Hoverie, og har enhver ikke mere Jord end han vel kan overse. Alligevel kan Landets Afgrøde ikke føde Indbyggerne, men de maae til Hielp hente Korn og andet fornødent fra næstliggende Egne. Indbyggerne udgøre 125 Familier, foruden Inderster, i alt 800 Siæle. Af disse ere 75 Gaardmænd, af hvilke de fleste have 2 Tønder Skyld, mange 1 Tønde, men nogle ikun 4 á 5 Skiepper. Huusmændene ere 50, af hvilke de fleste ogsaa have noget lidet Hartkorn, de øvrige (766) have jordløse Huse. At Landet i ældere Tider maae have været Gribs-Jord, og enhver, ligesom Skovene ere udhugne, taget til sig havd han har lystet, det viser det slette Inddeeling; Byerne ligge tet ved hinanden, saa at Indbyggerne boe saa got som i én Bye tilsammen, liggende i en Halv-Maane der udgjør en halv Miils Vei, men Jordens Deeling er saa ubeqvem, at oftest har den, der boer i den ene Ende, Agre længst borte i den anden Ende af Marken, hvilket foraarsager Bebyggerne meget Arbeid og Omkostning. Byernes Navne, saa vel som Kirkens Beskrivelse, er forhen anført under Harreherred.

Herskab og Jurisdiction. Kirken og det meste af Landet har i gamle Dage tilhørt Dom-Capitelet i Viborg, endog længe efter Reformationen. Ikke desmindre findes der og at have boet Adelsfolk paa Landet, saasom Michel Agisön af Fuur 1319 og Hr. Johannes Michelsön af Fuur, Ridder, 1365 og flere saadanne, men hvad de der have eiet og beboet, vides nu ikke, dog skal der, efter gammel Beretning, have være 2 eller 3 Herresæder, som kan synes troværdigt af de indrettede Fiske-Parker og Kieldere under Jorden, som endnu sees paa visse Steder i Landet. Kirken har i nyere Tider tilhørt Provsten og Sognepresten Hr. Niels Arøe, men Landgodset Anders Kierulf til Sødal, som 1731der stiftede en Skole, siden hans Enke-Frue Margrete Dorothea Braës, som har gjort Stiftelsen større baade til Skolens Vedligeholdelse og til Fattiges Underholding. Nu tilhører Landet Peder Envold

Braës til Kokkedal, som, endskiønt langt fraværende, holder alting der i god Stand og Orden. Øvrigheden angaaende, da som Fuur Land i geistlige Sager henhører under Viborg Stifts Biskop, saa i verdslige Sager under Amtmanden over Skivehuus Amt, og betaler sine Skatter paa Skive Amtstue. (767) Fordum havde Fuur Land sit eget Birk og Birke-Ting, men samme er længe siden lagt under Salling-Herreds-Ting. Paa Landet er en Veirmølle, som ikke er tilstrekkelig nok at betiene Indvaanerne med fornøden Maling. **Friheder.** Af særdeles Friheder for denne Øes Beboere, vides ikke nogen, uden at Kong FRIDERRIK II. har bevilget dem for deres Armøds Skyld ikke at udskrives for mere end for halv tredje Læg. Hvilket og af Kong FRIDERIK III. 1655 1 Sept. Er confirmeret. **Antiquiteter.** Paa Marken findes trende Steder, i Breden 4 á 5 Alne, men i Længden 10 á 12 Alne, med mange store Stene tet hos en anden omringede, hvilke af Bønderne kaldes Kæmpegraver. Paa et andet Sted sees en Dyrge Steen, som kaldes Gammel-Kirke, hvor de berette, at Kirken først skulde være bygt. Paa Landets nordre, hvor der ere meget høie og steigle Bakker, er et Sted, kaldet Røverstuen, i Siden af Bierget, hvor fordum en Røver-Flok skal have haft deres Tilhold, indtil de af Landsaatterne bleve paagrebne og dømte for Landets Birke-Ret. Levemaade. Indbyggerne ere arbeidsomme, flittige, og ved det haardeste Arbeid uforsagte Folk, de ere ærlige, simple og ikke befængte med fremmede Sæder. De leve meget knapt saavel hiemme som ude, en Spege-Aal, et Stykke Brød, og en Bøtte suur Melk er et got Maaltid for en Fuurboe. De ere ædrue: Drik, Dobbelt, og deslige Laster ere de ei hengivne til, den der er for saadant (768) er foragtet imellem dem. De reise sielden fra deres Fødestav, ikke heller indfinde sig Fremmede hos dem, saa det er en gammel Folke-Slegt, som beboer dette Land. De beklage sig over, at de ere indeelte under Soldater-Læg, de vilde heller tiene til Søs, hvilket maaske og var best; thi ingen bedre Søefolk og Matroser kunde findes end de. Ved deres Bryllup og Samqvem finder man dem anstændig lystige, de bruge ingen Instrumental Musik, men fornøie sig med at dandse efter Gang, da baade Qvinde- og Mand-Kiønet siunge mest alle vel, og erindre deres Forfædres Bedrifter ved gamle Kæmpe- og andre Viser. Bruden er klædt i grøn freseret Klædes Trøje og Skiørt, Haaret opbundet i en Top, hvorpaa sidder en stor Rose af røde og hvide Baand med tvende Hængler langs ned ad Ryggen. Brudgommen har en smuk Undertrøje, dernæst hvid Vadmels Vest, og derover en blaa Vest, begge kort, som Skibsfolk bruge dem. Deres Drik ved saadan Leilighed er got Øl, som de drikke af smaae Leer Skaaaler, lidet Brændevin, og derhos en Pibe-Tobak. **Næring.** Fuurboerne har tvende Nærings-Midler, det ene er Agerdyrkning, som meest forrettes af Qvindekjønnen, det andet Fiskeriet, som er Mandfolkets Hovedfag. **Fiskerie.** Om Sommeren bestaaer deres Fiskerie menes i at fange Aal med Kroge. Hel April og først i May-Maaned samle de Orm til Madding fiern og nær, ja reise endog til Skive og nogle Mile omkring for at faae Jord at grave efter Orme udi. Disse føre de hiem og legge i Kuler til Brug for hele Sommeren. De har et Slags Jord eller Leer, kaldet Kleg, som ei findes andensteds, hvori Ormene bevares levende i en 3 Ugers tid. Hver Karl har et tusinde Kroge, som han bruger fra Maji at, til Vinteren tvinger. Hver 24 Timer, hellige (769) Dage undtagne, setter han sine Kroge i Vandet. De fare fra et Sted til et andet i Limfiorden, for med deres Angler at fortjene Brødet. Intet Veirlig, ingen Møje er dem for haard. De ligge bestandig paa Vandet i deres smaae og slette Baade, saa længe det er aabent. Man finder dem altid siungende ved deres Arbeid og ved frisk Mod. De veed af ingen Seng hele Sommeren igiennem, naar de har kastet sine Kroge i Vandet, kaste de sig under aaben Himmel, eller i en Lade, saa vaade som de komme i Land, og hvile ikke over 4 Timer. Efter St. Hans Dag ere der nogle, som bruge Puls-Vaade at fange Aal med, mest under Salling Land. Om Vinteren bruges der fire Baade at drage Sild med, men

sielden fanges flere, end Indbyggerne selv kan fortære. Naar Isen ligger, stange de Aal. En Karl kan om Dagen faae 2. 3. á 4 Snese Aal. Dette Fiskerie skeer i Blinde, af den blotte Følelse; thi Stangen er 24 til 30 Alne lang og ofte længere efter Vandets Dybde, paa Enden er et tre-grenet Jern som er spids. Naar Aalen treffes med den, som ligger paa Fiordbonden, slaaer den sig med sin Hale om Stangen, hvilket Fuurboen strax kan merke i sin Haand, og derpaa drager den op paa Isen. Naar Fiorden er tillagt med Iis, falder derpaa ogsaa godt Helte-Fiskerie med Kroge, men om Sommeren fiskes Helten med Baade. Men Aalefiskeriet er dog det betydeligste; thi af Aalene kan de afsette en stor Mængde, deels røgede og deels saltede, og Fuurboe-Aalen er desuden berømt. Deres øvrige Fiskerie med Baade er, formedelst slet Redskab, af ringe Betydning. Paa visse Steder findes der en stor Mængde af Østers-Skaller, men om der nogensteds under Landet gives levende Østers, er ikke bekendt. **Naturlig Beskaffenhed.** Det dyrkede Land er af ulige Beskaffenhed i Henseende (770) til Korn-Mulden, endeel er leeragtig, skiferagtig, og endeel sandagtig, den mindste Part er fyldig og sort Muld, des uagtet avles her meget got Rug og Byg, af Havre saaes lidet. Niels Thaarup, som 1761 reiste for et mineralogisk Selskab i Kiøbenhavn, og af hvis Relationer en god Deel af dette er taget, var da og paa Fuur, og fandt, at $\frac{3}{4}$ Deel af Landet ligger øde og udyrket. Samme bestaaer mest af høie Bakker, Bierge og Dale, som indeholde mangfoldige mineralske Ting, saavelsom adskillige Leer- Jord og Steen-Arter af forskiellig Farve og Beskaffenhed. Denne Strekning af Landet skal være saa mineralsk, at ikke engang Lyng ret kan komme frem derpaa, men voxer meget kort. En af de Ting paa denne Øe, som mest er gaaen Rygte af, er en meget stor Steen, som ligger 6 á 8 Alne bar over Jorden, og gaaer derpaa langt ind under et høit Bierg og meget dybt ned i Jorden. Om denne Steen ere iblant den gemene Mand adskillige Fabeler, hvortil en Hule, som er paa Siden af Steenen ligende en Ovns-Munde, har givet Anledning, den er desuden fuld af mange smaae Caviteter. Ellers er der en gammel Tradition, at denne Steen skulde strekke sig under det ganske Land, men sligt er uden Grund, og Steenen i sig selv er alene en Sømmenskylning af en sammenkittet Jern-Sand, hvilket og deraf sees, at man overalt i den finder Muskel-Skaller og andre Petresacta, som Vandet medfører. Materien er grudagtig, slet sammenhængende, og saa blød, at mangfoldige Navne af dem, so, har beseet den, findes udskaarne derudi. Dog er den paa visse Steder ved Tidens Længde bleven saa compact og haard, at deraf kan udbrydes hele Stykker, som let lade sig hugge og danne til Bygning, hvilket sees af Fuur-Kirke, (771) hvor der i Lav-Kirken, i sær udi den østre Ende, er brugt en stor Deel af denne Steen. Tet neden ved Steenen flyder en liden Aae af klart rindende Vand, som er meget mineralisk. Saa findes her og andre Vitriolske Vande. I en Dal nær ved Steenen opgraves guult Okke, hvilket, naar det udtoes og renses fra Sandet, er meget fint, og naar det bliver udbrændt, giver en smuk Brun-Rød. Af samme Farve-Jord har en og anden Maler fra Viborg længe siden vidst at betiene sig, som ofte reiste til Fuur, for at hente deraf til Fornødenhed. Den ligger 7 á 8 Tommer dybt i Jorden, øverst er der 4 Tommer god sort Jord, hvorpaa følger 3 á 4 Tommer brun Jord eller en Art Leer, som er overmaade haard, naar den er opbrudt, findes Okkeret henved 4 Tommer tyk, hvorunder atter er en hvid og graa Masse, som en Art af Leer, ganske feed, og saa blød, at man neppe kan staae derpaa. Alle disse Skrifter ligge ganske flakt hen i Jorden, og endes under en Bakke. Paa østre Siden i denne Dal er en Bakke, hvor der findes en stor Mængde meget fint Leer, som er ganske tet og hart, og har næsten en Farve som Leeret i de Hollandske Steentøi. Oven i en Sand-Bakke under en ganske tynd Jordskorpe, findes og en vis Art Jord-Marv, bestaaende af et Slags meget fint Sand, som Erfarenhed har viist at være beqvemt til Agerdyrkningen. Herforuden findes mange andre Slags Jord- og Leer-Arter paa Øen, i

større og mindre Quantitet, men hvortil enhver i sær er tienlig, er endnu ikke blevet almindeligen bekiendt. Imod Fiord-Siden ere tvende høie Bierge, hvoraf Foden bestaaer af (772) en kalkagtig Leer-Art, blandet med Vitriol Syre, hvor igiennem løbe brandgule Jernagtige Striber, som for Øiet giver et behageligt Syn; Naar man brænder den i Ilden, blive Striberne røde og den blaa Grund hvid. Thaarup i ovenmelte Relationer giver en vidtløftig Fortegning paa deslige Fuurlands Curiosa, hvoriblant: 20 Sorter adskillig farvet Leer tienlig til Farve. 7 Slags Tripel. Lige saa mange Slags Okker. En Ambra-Art. Jernblandede og vitrioliske Tørve-Jorde. Steen-Mergel. Steen-Leer. Steen-Lim. Indureret blaat Leer. Sandsteen. Pribere-Steen. En graa og sort Marmor-Art, som stinker, naar den bliver reven. En Silex med en ubekiendt Ædelsteen. Adskillige Sorter Fliser og Skiever-Steen, samt Petrificater. Af hvilket alt ere indleverede Prøver i det Kongelige Naturrealien-Cabinet paa Charlottenborg. **Skov.** Men noget af det betydeligste er, om der, som foregives, skulde paa dette Land findes nu intet paa Landet, men at det forud har været sterk bevokset med Skov, det viser de mange Levninger og Stumper Træe, som findes overalt i Moradserne og paa visse Steder Mængde af Rød-Skaller, foruden at i de fleste Huse findes Eeg af en stor Tykkelse, som berettes at være voxet der paa Landet.

Læns mænd. Sluttelig anføres saa mange, som man veed, af dem, der have været Læns mænd i Skivehuus Læn og Amtmænd udi Amtet.

Hr. Ludvig Albretsön paa Danmarks Riges vegne Høvedsmand paa Hald og Skive Slot 1375.

Johan Skarpenberg 1406. (773)

Niels Erichsön af Skive 1439.

Oluf Lunge Ridder og Høvedsmand paa Skivehuus 1442.

Thomas Iversön 1515

Hr. Niels Hög Lænsmand paa Skivehuus.

Hr. Stygge Krumpen 1531.

Jepper Friis

Henrich Rantzov 1538

Oluf Munk 1539 1549

Iver Krabbe til Østergaard 1549 1560.

Jacob Skeel 1562.

Frue Magdalene Banner, Hr. Iver Krabbes Efterleverske 1568.

Gregers Holgersen Ulfstand 1577.

Henrich Belov til Spøtterup 1584

Erik Lykke til Eskier 1592.

Jörgen Friis 1596.

Jacob Hög til Trudsholm, Befalingsmand paa Skivehuus 1597 1602.

Mogens Sehested til Holmgaard Embedsmand paa Skivehuus Slot 1633.

Ebbe Ulfeld til Urup 1648 1652.

Erik Krag til Bramminge 1655.

Mogens Arnfeld 1660.

Af Amtmændene vides alene de sidste:

Selius Müller, Etatsraad og Amtmand over Skivehuus Amt 1734.

Henrich Müller Hof-Junker og Amtmand 1742.

Baron Werner Rosenkrands til Villestrup og Krabbesholm, Ridder, Kammerherre og Amtmand over Skivehuus Amt 1756 og endnu. (774)

Siden denne IV Tome af Danske Atlas er under Trykningen allerede voxet over fire fulde Alphabeter, og vil med Register og alt blive endeel Ark derover, og imod de andre Bind af dette Verk uproportionerlig, maae vi med Skivehuus Amt her afbryde, og spare Aalborghuus Amt, som egentlig hører til Viborg Stift, og var bestemt til at slutte dette Bind, til den følgende V. Tome, hvor det skal settes foran i Bogen hos Aalborg Kiøbsted. Imidlertid kan her til Slutning anføres en nylig indsamlet Fortegning paa de Kiøbsteders Privilegier, som hører til dette Bind, nemlig saa mange, som enten paa sine Steder i Verket fattes, eller og haves udførligere og med nogen Forskiel.

Aarhus Stifts Privilegier,

1561. Kong H FRIDERICH II. Confirmation paa Aarhuus Priviligier den 7 December.

1561. Den 7 December Kong FRIDERIK II Confirmation paa Boregaard Mark til Byen, dog at give deraf en Læst Korn til Capitlet udi Aarhuus Domkirke, og den Eng som ligger til Kongens Gaard i Aarhus ei sig med besatte. HOFMANS Fundatz, Tom. III. Pag. 191.

1575. Den 25. Jan. Kong FRIDERIK II skienker den Eng, som ligger uden for Brobjerg Bispens Lykke paa begge Sider ved (775) Alveien, som Aarhuus Bye har haft til Magistratens Indkomster. HOFMANS Fundatz. Tom. III. Pag. 191.

1575. Den 29 Jan. Kong FRIDERIK II Benaadning af Aarhuus Indbyggere maae stalle Øxen, dog fortolde samme hos Kongens Sifemester sammesteds, naar de udføres eller udskibes.

1580. Den 2 December. Kong FRIDERIK II Brev at saa mange Udenbyes Mænd, som have Gaarde, Huse eller Jorder udi Aarhuus skulde betale borgerlig og Byens Tyngde.

1597. Den 22 Januar. Kong CHRISTIAN IV. Confirmation paa Aarhuus Byes Privilegier.

1661. Den 22 October. Kong FRIDERICH III bevilger Magistraten i Aarhuus at maae dømme paa Byefogedens Domme, og derfra til Høieste Ret.

1647. Den 14. April Kong CHRISTIAN IV. forunder Byen Torvedag om Løverdagen i Steden for Fredagen, paa det Guds ieneste ei derved skulde forsømmes

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

1588. Den 12 Junii Kong CHRISTIAN IV. Brev om Landkiøb. HOFMANS Fundatz. Tom. III. Pag.192.

1477. Kong CHRISTIAN I om Aarhus Byes Fiskerie. HOFMANS Fundatz. Tom. III. pag. 189.

1542. Kong CHRISTIAN III om Fædrift i Vaargaard Mark. HOFMAANS Fundatz Tom III pag. 189.

1590. Den 9 April Kong CHRISTIAN IV. Brev angaaende Samsøe. HOFMANS Fundatz Tom. Iii. Pag. 193.

1621. Om Canike Gaardene i Aarhus Herredags Dom. HOFMANS Fundatz Tom. III pag. 195. (775)

1751. Kong FRIDERIK V. Benaading om Aarhus Byes Jorder. HOFMANS Fundatz. Tom III. Pag. 195.

1741. Rentecammerets Brev angaaende 5 Kirkers Afgift i Hads Herred til Aarhus Skole. HOFMAN Fund. T. III. P. 199.

1441. Kong CHRISTOPHERS Privilegier, er verbotenus anført HOFMANS Fundatz. Tom II. Pag. 27.

1490. Kong HANSES om Riis Skov. HORMANS Fundatz T. II. Pag. 30.

Horsens Privilegier.

1532 Kong FRIDERIK I Benaading om Graabrødre Kloster. Danske Magazin T. II. P. 86. HOFMANS Fund. T. II. P. 163.

1560. Den 12 December. Kong FRIDERIK II Confirmation paa Byens Privilegier.

1595. Den 17 Oct. Kong CHRISTIAN IV. Benaadning at ingen paaa Landet maae drive Handel, men selge deres Vahre paa Horsens Axel Torv.

1597. Den 21. Jan. Kong CHRISTIAN IV. Confirmation paa Horsens Byes Privilegier.

Grinnae Privilegier.

1445. Kong Christopher benaader Borgerne i Grinnae Toldfrie at være med deres Gods og Kiøbmandskab i Danmark uden paa Skanør, Falsterboe og andre Kongens Silde Leie om Høsten.

1460 Kong CHRISTIAN I. stadfæster Kong CHRISTOPHERS og andre Kongers Byen givne Kiøbsteds Privilegier. (777)

1555. Kong CHRISTIAN III. Forunder Skolen Konge-Tiende af Hammeløv Sogn.

1641 den 9 Junii Kong CHRISTIAN IV forunder Byen at Nør- og Sønder-Herred skal føre deres Vare til Byens Torvedag om Mandagen at selge.

1552. I Januar, Kong CHRISTIAN III. Forunder Byen til deres Skibbroe 2 Skill. Af hver indenlandsk Skib og 3 Skill. Af hver udenlands Skib og Skude som kommer til Byen.

1720. den 15 Junii er indgivet til Relutions Commeissionen, at siden de øvrige Privilegier i feide Tid er bortkommen, og Kong CHRISTOPHER skal have bebrevet Byen Brohede, saa beder de, at Hessel-Eiere maa vise deres Adkomster.

Ebeltofts Privilegier.

1552. Kong CHRISTIAN III. Benaading af Kiøbstedet Ebeltoft skal nyde det Market paa vor Frue Dag som tilforn holdtes i Faurløf, som herved afskaffes.

1552. Kong CHRISTIAN III. Confirmation paa Byens Privilegier.

1552. Kong CHRISTIAN III. Forunder Byen Torvedag hver Torsdag, at Mols-Herred og Hasnes Birk der skal komme med deres Varer.

1563. den 21 Maji Kong FRIDERIK II. Stadfestelse Brev paa Byens Privilegier.

1604 den 28 Maji Kong CHRISTIAN IV. Confirmation paa Byens Privilegier. (778).

Randers Privilegier.

1436. Kong ERIK af Pommerns Confirmation paa Randers Byes Privilegier, som er: Kong ERIKS 1302 at Randers Indbyggere maae handle ligesom andre Kiøbsteder. Kong ERIKS 1311 at Byens forige Privilegier confirmeres. Kong CHRISTOPHERS Confirmation. 1356 Kong VALDEMARS Confirmation. 1391 Dronning MARGRETES Confirmation. Samme findes in Originali i Byens Archiv.

1441. Kong CHRISTOPHERS Confirmation paa Randers Privilegier findes og in Origin.

1444. Kong CHRISTOPHERS forunder Byen Frihed at segle ind og ud efter de Pæle som er slaget.

1444. Kong CHRISTOPHER Benaading at hverken Clerke eller Legman maa drage til sig andre Gaarde end de beboe, med mindre de deraf vil svare Huus Pendinge; er endnu til in Or.

1457. Biskop Jeps Brev af Børghlum at Randers Indbyggere maa købe og selge i Vensyssel. In Originali.

1459. Kong CHRISTIANS Bevilling paa 2. Gaarde til Brødre-Kloster i Randers. In Originali.

1494. Kong HANSES Benaading at de Pladser uden Byen skal ei høre til Herreds-Tinget, men til Magistraten og Bye-Tinget. In Originali.

1500. Kong HANSES Brev at Byen skulde give 400 Mark Penninge til den Skade som var foraarsaget af de uhørsomme Ditmersker. In Originali. (779)

1510. Kong HANSES Brev at Byen skulde levere 60 gode veraftige Karle til Rigets Tieneste.

1552. Kong CHRISTIAN III Befaling, at Gaarde i Randers ei maa i Arv deeles, men enten afstaaes til en Arving eller samtlig Arvinger at holde den vedlige.

1568. Kong FRIDERIK II. Benaading at siden den Grøft blev kast til Droningborg Mølle saa har Kongens Frue Moder derfor givet Byen Alminde-Veed udi sin Længde og Brede, saa at Byen nyder herefter denne Eng.

1588. Kong CHRISTIAN IV. forunder Byen Frihed at Prester og Bønder omkring Randers skal selge deres Varer til Randers og ei gjøre Forprang under Straf, halv Parten til Kronen og halv Parten til Byen.

1593. Kong CHRISTIAN IV. Befaling at Husene skal tækkes med Tagsteen inden Aar og Dag for Ildebrand at forekomme.

Mariager.

1592 Kong CHRISTIAN IV. Forunder Byen Kiøbsteds Privilegium at de maa bruge borgerlig Næring og Kiøbsteds Frihed, ligesom Hobroe, dog Kronens Rettighed, som de forhen har gjort og givet, uforkrenket.

1631. Kong CHRISTIAN IV. Forbud at tekke Husene med Straae.

1632. Kong CHRISTIAN IV. Tilladelse inden 10 Aar at tekke Husene med Tagsteen.

1633. Kong CHRISTIAN IV. Befaling, at Borgerne skal og i Korn-Høsten indforke i Klosterets Lade. (780)

1641. Kong CHRISTIAN IV. at byen maa lade ligge en Tønde i dybet paa Fiorden, at de Søefarende kan tage sig vare, paa egen Bekostning, derimod nyde hver Læst Kalk en Hvid.

1648. Kong FRIDERIK III. Forunder Mariager Confirmation paa Byens Privilegier.

1668. Kong FRIDERIK III. Bevilling at Borgemester Byrge Kahl maa opsette et Kiendetegn for Søefarende i Fiorden, og derfor nyde 2 Skilling af hver Skibs-Last, som der ankommer og udgaar.

1669. Kong FRIDERIK III Befaling; at de som udfløtte af Byen skal dog betale af deres Gaarde og Mark pro qvota deres Skatter efter Matriculen.

1685. Kong CHRISTIAN V. forunder Byen trende aarlige Markeder den 1 Augusti, den ottende Dag efter Fastelavn og den 20 October, hver Gang tre Dage.

Viborg Stifts Privilegier.

1444. Kong CHRISTOPHERS Befaling at Præster og Caniker som købe Gaarde i Viborg skal skatte deraf.

1492. Kong HANSES Forbud at ingen maa føre Dansk Øll til Viborg, mindre samme at selge enten i eller uden Markedet.

1495. Kong HANSES Befaling at dersom nogen bruger Slag eller bryder Vold i vore Kiøbsteder, da skal det være og blive ferske (781) Gierninger, saalenge Sagen vorder aftalet imellem os, Byen og Bonden, og maa og skulde vore Embedsmænd altid hindre og tøve saadan Gierningsmænd, ligerviis som Gierningen nyligen var gjort.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

1496. Kong HANSES Befaling, at Gaardene skal tækkes med Tagsteen og Byen med Indlukkelse og Porte forsynes.

1497. Kong HANSES Befaling, at Sandemænd lovlig skal sværge, naar de lovligen til Viborg Byeting opkræves.

1503. Kong HANSES Befaling, at Sandemænd skulde beskikkes hvert Aar og gaae lovlig omkring saavel i Viborg som andre Kiøbstæder.

1504. Kong HANSES Befaling, at Viborg Borgere og Indvaanere ikke maa stevnes udaf Byen i hvad som helst Sag, men alene til Byetinget.

1505. Kong HANSES Bevilling, at ingen i Viborg enten Mester eller Sven skal give mere til Volds eller Saarmaaals Boder end 3 Sage Mark.

1488. Kong HANSES Dom, at Caniker og Prester skal give Skat af de Gaarde og Jorde de kiøber eller panter, som de gjorde der tilforn eiede samme, samt at en Tønde Salt skal holde 8 Skiepper.

1498. Kong HANSES Benaading, at Indvaanerne paa Meenighedens Vegne maa tiltale Capitelet om de Sager og Trette dennem imellem ere. (782)

1499. Kong HANSES Brev til 8 Sandemænd at stille imellem Capitelet i Viborg og Magistraten paa Byens Vegne.

1520. Dronning CHRISTINES Brev at ingen maa bygge Kramboder uden for Byens Porte, samt at ingen udenbyes Mand maa selge noget til anden før St. Mathiæ Dag Klokken 9 om Formiddagen efter det er ringet med Klokken.

1524. Kong FRIDERIK I. Befaling at ingen Forprang maa skee paa Landet Borgerne til Fornærmelse, samt at Borgerne skal altid være forsynede med god Værge til at imodstaae Fienden, og ved Nat og Dag oppasse saa vel i Viborg som andre Kiøbstæder.

1527. Kong FRIDERIK I. Confirmation paa en af Magistraten giort Vedtegt om Boestads Penge.

1528. Kong FRIDERIK I. forunder et Huus uden for St. Hans Kloster norden til Kirken, og Kirkegaarden til et Hospital.

1539. Kong FRIDERIK I. forunder Byen Sorte- og Graabrødre Kirke til Sognekirke, og at ødelegge alle de andre unyttige Kirker og Capeller, Halvdelen af Blyet og Klokker leveres Lehnsmanden Jens Hvass og den anden halve Deel til Byens Kirker.

1540. Kong CHRISTIAN III at Bintmølle med sit Vandløb ind i Kolbek Rende skal tilhøre Viborg til ævig Tid.

1545. Kong CHRISTIAN III Confirmation paa Byens Vedtegt, at ald Viborg Mark-Jord, anderledes ei pløies eller saaes, skulde indhegnes til bare Enge, samt at ingen maa afhende Byens Markers Jorder Udenbyes, anderledes end at én Indbygger maa selge det til den anden. (783)

1546. Kong CHRISTIAN III. Bevilling at Indvaanerne maa handle og købe med fremed og udlændiske Kiøbmænd i alle vore Kiøbstæder i Danmark, saalenge indtil vi anderledes tilsigendes vorder.

1552 Kong CHRISTIAN III Bevilling, at de, som kieber eller panter nogen Borgergaard i Viborg, skulde besette samme med slige Folk som kand gjøre tilbørlig Tyngde og Besværing til os, Kronen og Byen.

1552. Kong CHRISTIAN III. Befaling, at ingen maa salte Sild over Løxtør uden Kongens Undersaatter, som maa salte saa mange de have Behov til deres Huus, og de Sild, som fanges og skal selges, skal blodige og ferske selges.

1554. Kong CHRISTIAN III. Befaling at ingen udlændiske Kiøbmand maa handle paa Landsbye Markederne med nogen slags Varer.

1569. Kong FRIDERIK II. Befaling, at der under Straf skal legges Tegl i steden for Straae paa Husene.

1578. Kong FRIDERIK II. Benaading at Byen skal være befriet fra frie Egter, undtagen naar de seer Kongens egen Haand derfor.

1583. Kong FRIDERIK II. Befaling at lade Byens Fængsler strax sette i Stand.

1585. Kong FRIDERIK II. Befaling om de, som skal antages til Borgere hvorledes dermed skal forholdes.

1610. Kong CHRISTIAN IV. om den 6te Penge, som de der reise ud af Riget, skal efterlade dem. (784)

1623. Kong CHRISTIAN IV. Befaling om Begravelsers og Bryllopers Indskrenkkelse.

1648. Kong FRIDERIK III. Om hans Udvelgelse til Konge og at Byen skal beholde sine Privilegier, og Byens Privilegier samme Aar confirmert.

1670. Kong CHRISTIAN V. Benaading, at smaa Bestillinger I Byen maa bortgives af Magistraten.

1726. Kong FRIDERIK IV. Benaading for den afbrente Byes Opkomst ved Consumptions Eftergivelse i tolv Aar med videre.

1727. Kong FRIDERIK IV. Bevilling paa et Teglverkes Indrettelse ved Byen.

1735. Kong CHRISTIAN VI. Befaling om Viborg Mark-Jorder ei maa komme fra Byen, men komme til Byen for Kiøbeskillingen, som de første Gang har kostet, og stedse ved Byen forblive.

1737. Kong CHRISTIAN VI. At Fæe og Qvæg-Market skal holdes inden Byens Porte.

1740. Kong CHRISTIAN VI. Havd den Latinske Skole skal nyde for Ligbegiængelser.

1747. Kong FRIDERIK V. Befaling at ingen maa eie Mark-Jorder paa Viborg Mark herefter, uden Borgere, og ei føre Afgrøden andensteds end til Byen.

Erik Pontoppidan, Den Danske Atlas Tomus IV, 1764

1753 Kong FRIDERIK V. Befaling, at Magistratens Skiftebreve skal ansees som deres Domme og lige til Høieste-Ret indstevnes.

1755. Kong FRIDERIK V. Bevilling, at Qvæg-Market holdes herefter den 23. October i tre Dage, saa og at Hestemarked (785) maa aarlig holdes i Viborg otte Dage efter den 21. Febr. Og continuerer i tre Dage.

1755. Kong FRIDERIK V. at samtlig Indvaanere maa kiøbe, eie og bruge Byens Jorder ligesaavel som Borgerne, naar de alene holder Dug og Disk der i Byen.

1760. Kong FRIDERIK V. Bevilling om Graabrødre Taarns Opbyggelse for 6223 Rdlr.

Skives Privilegier.

1326. Kong VALDEMAR givet Byen Kiøbsteds Privilegium ligesom andre Kiøbsteder, undtagen Skanør og Malmøe, paa Latin.

1443. Kong CHRISTOPHERS Privilegium af samme Indhold.

1503 Kong HANSES Privilegium og Confirmation paa samme.

1566 Kong FRIDERIK II. Confirmation paa bemelte Skive Byes Privilegier.

1567. FRIDERIK II. Giver Borgemester og Raad i Skive Frihed at indhegne Byens Jorde og deraf gjøre dem Ager og Eng, dog hver Mands Ret uforkrenket.

1578. Kong FRIDERIK II. Befaler at ingen udi Skive maa selge eller afhende nogen deres Byes Eiendome og Mark-Jorder til andre Udenbyes uden med Kongens Tilladelse.

1598. Kong CHRISTIAN IV. Stadfæstelse paa Skive Byes Privilegier.

1618. Kong CHRISTIAN IV. Bevilling at Skive Indbyggere maa brygge og selge Øll paa nest omliggende Fiskerier og Havner. (786).

1758. Kong FRIDERIK V. Bevilling, at hver Torsdag maa holdes i Skive Torvedag.

1759. Kong FRIDERIK V, Bevilling, at heele Salling Land skal forblive under Skive Kiøbsteds Frihed.